

Eva Tumpachová

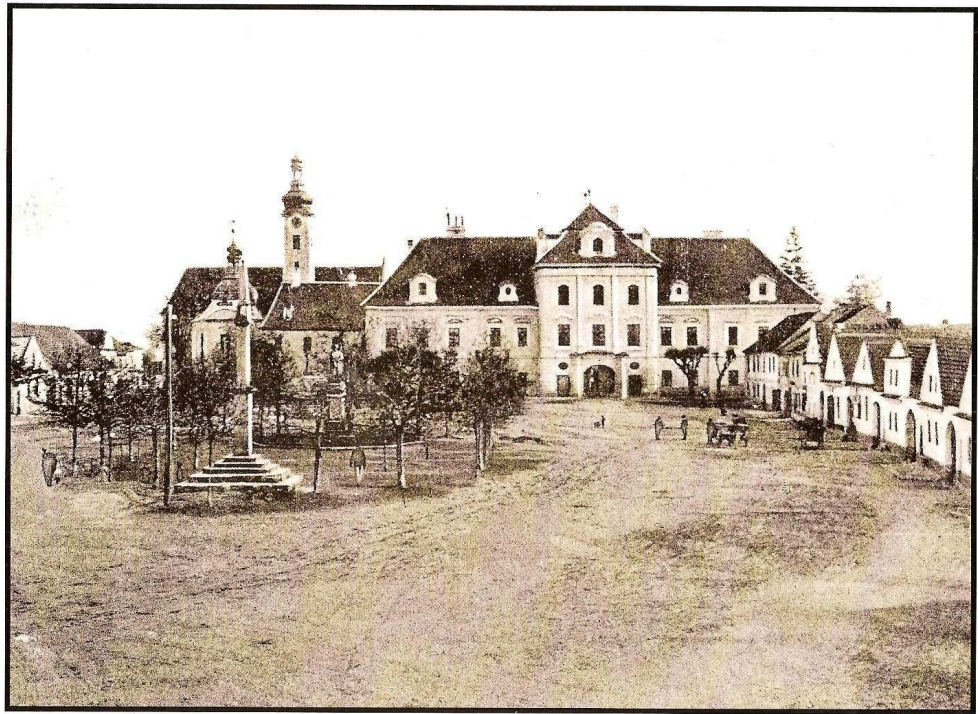
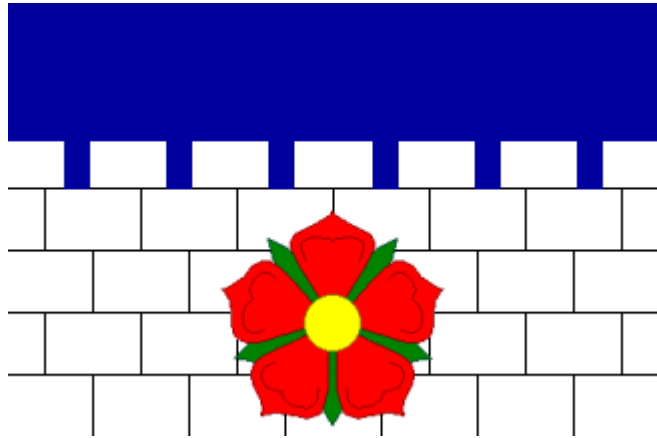
Sborový zpěv v Borovanech v letech 1980-2005

Diplomová práce

Borovanský znak

Borovanský prapor

BOROVANY

Sborový zpěv v Borovanech v letech 1980-2005

Diplomová práce

Eva Tumpachová

Jihočeská univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

České Budějovice 2007

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá především činností dvou sborů v Borovanech, a to Dětského pěveckého sboru Úsměv, působícího při základní škole, a chrámového sboru. Zahrnuje také základní informace o městě a okolí Borovan a jeho dalším kulturním životě, například o doudebském folklóru, loutkovém souboru hasičů, borovanských slavnostech, slavnostech v areálu Památníku Jana Žižky a dalších.

Synopsis

The main concern and the purpose of this Graduation Thesis is to describe a singing activity of two music choirs located in town Borovany.

The children choir „Usmev“ established by local elementary school and the Chapel Choir.

This thesis also includes essential information about the town Borovany and its near surroundings and the town's neighborhood cultural and artistic events, which are for example the Doudlebsky Folklor, the local Fire Department's puppet group and the town's seasonal festivities like the Borovany fest and celebrations in the area of the Jan Zizka Memorial.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu PhDr. Martinu Horynovi za jeho trpělivé vedení diplomové práce, paní Mgr. Janě Jandové, sbormistryni Úsměvu, panu řediteli ZUŠ Karlu Ochozkovi, varhaníkovi chrámového sboru, Mgr. Karlu Ochozkovi, sbormistru chrámového sboru, kronikáři panu Františku Kadlecovi, všem, kteří vzpomínali na své působení ve sborech, paní knihovnici Magdaléně Hlušítkové a dalším, kteří mi pomohli tuto práci dokončit.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....

Eva Tumpachová, 30. dubna 2007

Obsah

1	ÚVOD.....	10
2	O BOROVA NECH	14
2.1	PÁR SLOV Z HISTORIE	15
2.2	PAMĚTIHODNOSTI BORO VAN A OKOLÍ.....	18
2.2.1	<i>Radnice</i>	<i>18</i>
2.2.2	<i>Pranýř.....</i>	<i>19</i>
2.2.3	<i>Zámek</i>	<i>20</i>
2.2.4	<i>Klášter, kaple, kostel.....</i>	<i>21</i>
2.2.5	<i>Trocnovský památník.....</i>	<i>23</i>
2.3	KULTURNÍ ČINNOST SPO LKŮ NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ.....	25
3	PĚVECKÉ SBORY	28
3.1	SMYSL A ÚKOLY SBORU PŘI ZŠ	28
3.2	HMOTNÉ PODMÍNKY ČINNOSTI	29
3.3	OSOBNOST SBORMISTRA	29
3.4	ZALOŽENÍ PĚVECKÉHO SBORU.....	30
3.5	PRÁCE SE SBOREM.....	30
3.6	JEDNOTLIVÉ DISCIPLÍNY VE ZPĚVU.....	31
3.7	VEŘEJNÁ ČINNOST.....	33
3.8	NOTOVÝ ARCHIV	33
4	DĚTSKÝ PĚVECKÝ SBOR ÚSMĚV	34
4.1	POČÁTKY SBORU PŘI ZŠ BORO VANY.....	34
4.2	ŠKOLSTVÍ V BOROVA NECH	36
4.2.1	<i>Počátky borovanského školství.....</i>	<i>37</i>
4.2.2	<i>Školní budovy v 18. století.....</i>	<i>37</i>
4.2.3	<i>Škola v 19. století.....</i>	<i>37</i>
4.2.4	<i>Německá škola v Borovanech</i>	<i>38</i>
4.2.5	<i>Školní budovy za druhé světové války.....</i>	<i>38</i>
4.2.6	<i>50. a 60. léta 20. století.....</i>	<i>39</i>
4.2.7	<i>70. - 90. léta 20. století.....</i>	<i>39</i>
4.2.8	<i>Nová škola</i>	<i>40</i>
4.3	DĚTSKÝ PĚVECKÝ SBOR SMÍŠEK	41
4.4	DĚTSKÝ PĚVECKÝ SBOR ÚSMĚV.....	41
4.5	SBORMISTRYNĚ JANA JANDOVÁ	42
4.6	REPERTOÁR SBORU	43
4.7	SPOLUPRÁCE	45
4.7.1	<i>Milevský dětský sbor.....</i>	<i>46</i>
4.7.2	<i>Canzonetta České Budějovice.....</i>	<i>46</i>
4.7.3	<i>Netoličtí vrbčáci.....</i>	<i>46</i>
4.7.4	<i>Dětský pěvecký sbor Růže.....</i>	<i>47</i>
4.8	ŘÍZENÍ SBORU, ZKOUŠKY	47
4.9	KALENDÁŘ AKCÍ	49
5	CHRÁMOVÝ SBOR	51
5.1	POČÁTKY SBORU	51
5.2	LITURGICKÝ ZPĚV	55
5.3	ZUŠ BORO VANY	57

5.4	ČLENOVÉ SBORU	58
5.5	SBORMISTR KAREL OCHOZKA JR.	59
5.6	REPERTOÁR SBORU	59
5.7	SPOLUPRÁCE	60
5.8	ŘÍZENÍ SBORU, ZKOUŠKY	60
5.9	KALENDÁŘ AKCÍ	61
5.10	OSOBNOST BOROVAN A JEHO POHLED NA CHRÁMOVÝ SBOR	62
6	KULTURA V BOROVANECH.....	64
6.1	PARTNERSTVÍ S MĚSTY V ZAHRANIČÍ	65
6.2	TROCNOVSKÉ SLAVNOSTI A FESTIVAL	66
6.3	LOUTKÁŘSKÝ A DIVADELNÍ SPOLEK JISKRA	66
6.4	ŽIVÝ BETLÉM.....	67
6.5	DOUDLEBSKÁ TRADICE	68
	ZÁVĚR	70
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
	PŘÍLOHY	74
	SEZNAM SKLADEB CHRÁMOVÉHO SBORU.....	74
	NOTOVÁ PŘÍLOHA (SBOR ÚSMĚV).....	78
	ZVUKOVÝ NOSIČ CD.....	84

1 Úvod

V Borovanech žiji od roku 1989, to je letos již 18 let. Navštěvovala jsem tady základní školu a ještě pamatuji všechny ty historii dýchající budovy, do kterých jsem spolu se spolužáky v rámci základního vzdělání docházela. Až na výjimky jsme místo získávání poznatků měnili každý rok a moc se těšili, až dorosteme do páté třídy, abychom mohli chodit do školy do zámku. Jako „zámecké děti“ jsme strávili čtyři roky a do deváté třídy nám město konečně postavilo novou a krásnou školu. A my, žáci deváté třídy, jsme cítili velkou zodpovědnost, abychom ten poslední rok povinné školní docházky strávili s cílem nabýt poslední vědomosti potřebné pro úspěšné složení přijímací zkoušky na střední školu, a také s cílem si novou školu náležitě užít.

Tento rok je to právě devět let, co jsem opustila lavice základní školy. Borovanský zpravodaj v tomto měsíci (duben 2007) přinesl zajímavý článek, který mimo jiné poukázal na to, že letošní žáci devátých tříd již „starou“ školu nepamatují. Bylo to zajímavé zjištění a vlastně jsem se tímto zařadila mezi „pamětníky“.

Po dobu základní školní docházky jsem navštěvovala oba sbory, o kterých chci v této diplomové práci psát. Od první třídy jsem také chodila do místní základní umělecké školy, kde jsem se učila hře na klavír a hudbě jsem se chtěla věnovat i mimo ZUŠ. Ve třetí třídě jsem se zapsala do dětského sboru a pokračovala až do páté třídy, kdy jsem mohla začít zpívat v Úsměvu, kde jsem zůstala až do deváté třídy.

Paralelně jsem také s maminkou zpívala i v chrámovém sboru, takže jsem měla možnost srovnávat působení obou sborů. Díky dětskému sboru jsem procestovala Českou republiku a podívala se i do Rakouska. V rámci takzvaných výměnných pobytů jsem získala přátele, s kterými jsem si dlouhou dobu dopisovala a také jsem poznala život v rozdílných rodinách, například v Praze nebo v moravské rodině věřících katolíků. Myslím, že děti, které chodí, nebo

chodily do tohoto sboru, získaly do svého života obohacení i jiné, než jen hudební.

Když jsem pak odešla do Českých Budějovic na střední školu, na zpívání už nezbyvalo mnoho času, ale občas jsem si do kostela šla zazpívat. Během dalšího studia, již na vysoké škole, jsem se opět zapojila aktivněji do zpívání, a to ve sboru zdejšího pedagoga PhDr. Martina Horyny. Tady jsem poznala díla autorů ze starších období, než jsem znala z dřívějšího sborového zpívání. Měla jsem tímto možnost si teoretické poznatky z dějin hudby aplikovat do oblasti praktické.

Po stanovení tématu diplomové práce jsem začala hledat literaturu, z které bych mohla čerpat informace. Nalezla jsem dvě publikace, které o Borovanech pojednávají. První je knížka *Borovany* od autorů Daniela Kováře (text) a Petra Odložila (fotografie). Tato útlá kniha je spíše průvodcem po Borovanech, po níž bych sáhla jako turistka, která chce o navštíveném městě leccos vědět. Například o architektonických památkách na náměstí nebo o místech v okolí, které stojí za to navštívit. Zde se čtenář také poutavou formou dozví i o událostech z minulosti Borovan. Vše je doprovázeno barevnými fotografiemi a nákresey.

Druhou knihou je vlastivědný sborník *Borovany* vydaný k osmistému výročí první zprávy o obci od kolektivu autorů. Jmenujme alespoň některé z nich: PhDr. Stanislav Malík (nynější starosta obce), František Kadlec (autor kroniky města), dále Václava Beranová, PhDr. Antonín Hejna, CSc., PhDr. Milan Krýdl, CSc., Anna Kubíková, prom. historik a další.¹ Ve sborníku nalezneme i fotografie různých míst, listin i dobových pohlednic. Sborník byl vydán v roce 1986, z toho můžeme vyvodit překážku v práci s ním a to dobový podtext, přes který se nynější čtenář musí přenést.

¹ Sborník *Borovany*, rejstřík autorů

Dalšími pomocníky pro mou práci jsou samozřejmě různé kroniky a ústní vyprávění ochotných obyvatel Borovan. Je to Kronika města Borovany, Kronika sboru Úsměv a Náměty na doplnění farní kroniky z let 1953 až 1998. Dále jsem pátrala v městské knihovně v archivovaných výtiscích Borovanského zpravodaje a dalších periodik. A nemohu zde nezmínit také velkou pomocnou ruku od sbormistrů obou sborů, členů sborů a dalších.

Kronika sboru Úsměv začíná úvodem (viz citace v kapitole 3.1 Počátky sboru při ZŠ Borovany) z roku 1986. Je rozdělena do jednotlivých školních let a nalezneme zde údaje o nacvičených písních, soustředění, pořádaných koncertech, absolvovaných soutěžích s dosaženými výsledky a poděkování od hostujících sborů za povedené koncerty v Borovanech. Některé akce doprovází i fotografické přílohy. Podle vyjádření p. učitelky Jandové ovšem kronika není úplná a některé údaje zde chybějí, čili úplný obraz o činnosti ve školním roce kronika nenabízí. Z objektivních důvodů není v časových možnostech zaznamenat každou událost, kterou sbor doprovázel.

Kronika města Borovany je rozsáhlá práce několika kronikářů. První zápis byl proveden v roce 1805. Kronika se začala psát po vyhlášení nařízení o zavedení pamětních knih z roku 1835. Počáteční zápisy pořizoval první kronikář, pan František Král, z dostupných pramenů a i z vlastních pamětí a jazykem těchto zápisů byla němčina. Přejít k českému jazyku zaznamenáme v době národního obrození. Současným kronikářem je pan František Kadlec.

Kronika je dělena do jednotlivých let a jsou zde informace z různých odvětví lidské i přírodní činnosti – např. kapitoly o počasí, o jednání městského úřadu, o činnosti základní školy, základní umělecké školy, mateřské školy, o činnosti hasičů a o dalších, i světových událostech, například o válkách, povodních a tak podobně.

Místní a českobudějovická periodika (převážně Českobudějovické listy) s články o Borovanech jsou archivována v knihovně, která využívá prostory radnice na náměstí. Tyto články jsem pročetla a musela vytřídit informace

vhodné pro diplomovou práci. Některá témata byla rozvedena do větších detailů, než bylo pro práci vhodné.

Ústní vyprávění se bez příslušné techniky zpracovává nesnadno. Ke své práci jsem měla k dispozici přenosný počítač a povídání jsem zaznamenávala do pomocných souborů textového editoru. Poté jsem informace utřídila a zpracovala do diplomové práce.

S odbornou literaturou se pracuje mnohem lépe. Z této oblasti jsem měla k dispozici Příručku pro varhaníky (Karel Cikrle, Jiří Sehnal) a různé tisky týkající se liturgické a chrámové hudby. Vše, co jsem použila pro svou práci bylo zpracováno přehledně a jasně.

O sboru Úsměv ani o chrámovém sboru nebyla dosud napsána žádná práce. Doufám, že tato podá případnému čtenáři alespoň malý náhled do sborového i kulturního života v Borovanech.

2 O Borovanech

Borovany jsou město, které leží v Jihočeském kraji 17 kilometrů od Českých Budějovic v nadmořské výšce 522 m.n.m. Žije zde 3748 obyvatel a katastrální území má rozlohu 4233 hektarů.² Nachází se zde mnoho uměleckých a historických památek a město i okolí je opředeno mnoha pověstmi.

V podloží Borovan je cenné ložisko křemeliny, z kterého čerpá místní závod Calofrig, a. s. při výrobě kameninových produktů.

S městem jsou spojena jména několika významných osobností, především historika JUDr. Jana Petříka, básníka Miroslava Hallera, malíře Jana Kojana, Cyrila Boudy, Jana Pěšáka, ze současnosti Tomáše Vernerera a dalších. Krajina okolo Borovan byla kromě díla jmenovaných básníků, malířů a dalších autorů součástí i válečných událostí, kdy na pohraničí republiky vznikaly linie betonových pevnůstek. Nedaleko železniční zastávky jednu z těchto pevností spatřují zraky cestujících z Borovan směrem k Českým Velenicím.

Borovany mají také svůj prapor a znak, které převzaly z rukou Viléma z Rožmberka okolo roku 1580. V praporu se objevily symboly, které jsou i ve znaku, tedy modrá barva, bílá kvádrová hradba a červená rožmberská pětilistá růže. Prapor města je v dekretu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR popisován následovně: „List tvoří dva vodorovné pruhy, modrý a zubatý kvádrovaný bílý, v poměru 3:5. V bílém pruhu červená růže se zlatým semeníkem a zelenými kališními lístky.“³

² Údaj k 1.1.2007 z *Borovanského zpravodaje*

³ *Českobudějovické listy* ze dne 27. června 2002, autor článku MILAN DANĚK

2.1 Pár slov z historie

První zmínka o Borovanech se objevuje v listině ze dne 16. června 1186, kterou vydal kníže Bedřich, aby právně zajistil darování určitého majetku pro klášter v dolnorakouském Zwettlu. Pro stanovení hranic darovaného pozemku byli přizváni obyvatelé Mohuřic, Olejnice, Něchova, Todně a hlavně - obyvatelé Borovan. Kdy přesně Borovany vznikly se neví, ale předpokládá se někdy v průběhu 12. století, pro které bylo typické pojmenování vsí zakončené na příponu -any. O osídlení Borovan také svědčí archeologické nálezy z nedalekého Vápenického vrchu, kde se nachází zbytky mohylového pohřebiště.⁴

Borovany ve své historii přecházely do rukou různých šlechtických větví. Od Vítkovců se ve čtrnáctém století dostaly k Rožmberkům a za jejich vlády se Borovanští stali poddanými rodu, který byl sice nejmocnější v jižních Čechách, ale také se potýkal s finančními problémy. Borovany se tak dostaly do zástavy Ojře z Landštejna, který dostal ves od rožmberských sourozenců za zapůjčenou částku 300 hřiven.⁵

V patnáctém století se objevuje postava bohatého českobudějovického měšťana Petra z Lindy, který po smrti jediného syna začal stavět nový kostel, zřejmě na místě starého a rozhodl o založení kláštera. Postavil pro klášter i budovy a pro jeho osídlení vybral řád augustiniánů.⁶ Vzniklému klášteru daroval rozsáhlý majetek, mezi něj patřila například ves Hluboká, lesy Kuchyňka a Hájek, několik rybníků a další. Brzy po založení přišlo do Borovan první osazenstvo kláštera.⁷ Klášter prodělal mnoho těžkostí, a nakonec špatné hospodaření probošta Matěje Kozky z Rynárce přimělo Viléma z Rožmberka v roce 1564 k jeho zrušení. Statku se pak ujali Rožmberkové, a někdy před rokem 1578 povýšili Borovany na městys. V této době dostaly Borovany svůj znak. Klášter

⁴ *Borovany*, str. 4

⁵ *Borovany*, str. 4

⁶ *Borovany*, str. 6

⁷ *Borovany*, str. 8

byl v roce 1630 obnoven, ale po provedení josefínských reforem v roce 1785 byl zrušen definitivně.⁸

Borovany zažily i další příkoří. Za doby třicetileté války drancovali městečko vojáci a dokonce dne 3. dubna 1619 došlo přímo v Borovanech k boji. Vojáci prý také odvezli zvony z kostela a prodali je v Českých Budějovicích. Možná pod těmito událostmi vznikla pověst o borovanském zvonu, který spadl z káry do studánky a utopil se. Tomuto místu se říkalo Haltyř.⁹

V městečku se nacházela jednotřídní škola, o které existují nejstarší zprávy z doby před třicetiletou válkou. Pro svou činnost získala v roce 1706 malý domek vedle radnice. Vyučovali zde augustiniáni z kláštera.¹⁰

Devatenácté století nebylo pro Borovany zrovna šťastné. Začalo rozsáhlým požárem, pokračovalo hospodářskou krizí a účastí čtyřicetitisícové rakouské armády. Ta zde měla cvičení a tak byli obyvatelé sužováni povinnostmi armádu ubytovat a živit. Přidala se i epidemie cholery. I přes tyto události přerostl počet obyvatel 700 a bydlelo se v 115 domech.¹¹

V polovině devatenáctého století, po zániku vrchnostenského zřízení, dostaly Borovany vlastní samosprávu. Jako první starosta byl zvolen Václav Frojda. Borovany měly již 901 obyvatel.

Do života obce zasáhla významně stavba železnice, která spojila České Budějovice s rakouským Gmündem. Doprava na této trati byla zahájena 28. října 1868.¹²

V obci ožíval spolkový a společenský ruch. Působilo zde ochotnické divadlo, zpěvácký spolek „Trocnov“, dobrovolní hasiči, kteří chránili městečko před požárem, pobočka trhosvinenského Sokola, která se pak osamostatnila a

⁸ *Borovany*, str. 26

⁹ *Borovany*, str. 19

¹⁰ *Borovany*, str. 22

¹¹ *Borovany*, str. 26

¹² *Borovany*, str. 27

v roce 1901 byl založen Spořitelní a záložní spolek pro farní osadu Borovanskou.¹³

Železnice umožnila i intenzivnější těžbu křemeliny, jejíž začátek nalezneme na počátku 20. století. Po vzniku první republiky převzala dobývání a zpracování křemeliny akciová společnost Calofrig. Tato společnost působí v Borovanech dodnes.¹⁴

Začátkem 30. let žilo v Borovanech 1130 obyvatel v 202 domech. Působil zde lékař, porodní bába a různí živnostníci a řemeslníci. Spolkový život se také rozrůstal, vznikl Sportovní klub Calofrig a katolické spolky, které používaly určité místnosti na zámku. V roce 1939 byla zřízena měšťanská škola, která své zázemí našla v zámku, vykoupeném obcí od Schwarzenbergů.¹⁵

Ve válečném období krajina okolo Borovan zažila budování obranné linie pevnůstek, které měly ochránit Československo před Hitlerem, ale z kterých nevyšel jediný výstřel. Následoval příchod okupantů a druhá světová válka si vybrala první borovanskou obět' nacismu, lékaře MUDr. Františka Trägra.

Po osvobození nastaly různé změny společenské i kulturní. Zlikvidovaly se soukromé firmy a založilo jednotné zemědělské družstvo. Probíhala výstavba nového areálu Calofrigu blíže k nádraží a továrna se celkově rozšiřovala. Rozhodnutím z 27.3.1973 se staly Borovany městem a bylo k nim připojeno několik okolních obcí. Začátkem roku 2000 tu žilo 2586 obyvatel přibližně v šesti set domech.¹⁶

¹³ *Borovany*, str. 28

¹⁴ *Borovany*, str. 28

¹⁵ *Borovany*, str. 28

¹⁶ *Borovany*, str. 31

2.2 Pamětihodnosti Borovan a okolí

V Borovanech, přestože jsou malým městem, se nachází mnoho zajímavostí. Jsou to různé objekty, které vypovídají o době svého vzniku, dále například prvky selského baroka umístěné na malých domcích okolo náměstí nebo místa, ke kterým se váží různé příběhy a pověsti. Nyní bych zmínila alespoň některé z nich.

2.2.1 Radnice

Budova radnice byla postavená během 17. století a dodnes je využívána k původnímu účelu. Na čele budovy nalezneme ukázkou zlidovělého jihočeského baroka, obyčejné a sluneční hodiny, obraz svatého Floriána, který město chrání před požárem, a malovaný městský znak. Na něm je vyobrazena zeď se dvěma střílnami, věží a branou i přesto, že Borovany neměly zděné opevnění. Z okna věže vlaje stříbrná korouhev s rožmberskou červenou pětistou růží. Před radnicí stojí kamenný mezník z roku 1685. Původně stál na hranicích bo-

rovanského klášterního pozemku a jsou na něm proto vytesány dva lipové lístky, které měl v erbu Petr z Lindy.¹⁷

Radnice dělí borovanské náměstí na dvě části – horní a dolní. Na náměstí nalezneme řadu malebných domů, které se o mnoho neliší od obyčejných venkovských statků. Do prostoru náměstí jsou obráceny zdobenými štíty. U několika domů vytvářejí zděné atiky iluzi druhého patra a prozrazují tak snahu měšťanů přiblížit se vzorům z velkých měst.¹⁸

2.2.2 Pranýř

V parku na náměstí nemůžeme přehlédnout žulový pranýř, k němuž bývali pomocí okovů připoutáváni provinilci, kteří byli odsouzeni k veřejnému posměchu a hanbě. Podle vyprávění tu museli stávat milenci, mající za svobodna dítě, a zpívat kolemjdoucím. Také sem byli připoutáváni rozhádaní sousedé a byli na pranýři tak dlouho, dokud se neudobřili. Až do konce 19. století

¹⁷ *Borovany*, str. 32

¹⁸ *Borovany*, str. 32

se na pranýř osm dnů před konáním trhu zavěšovala dřevěná ruka se šavlí jako symbol trhového práva.¹⁹

2.2.3 Zámek

Rozsáhlý objekt zámku tvoří dominantu náměstí a dotváří i siluetu celého města. Jednopatrová pozdně barokní budova byla postavena v letech 1765 – 1768 původně jako sídlo proboštů zdejšího augustiniánského kláštera. Na zámku nalezneme i znak rodu Schwarzenbergů, svědčící o dalším využití budovy jako knížecího zámku.

Původní vybavení interiérů je již dávno pryč, ale dochovaly se dřevěné vyřezávané dveře, které ústí z místností do průběžné spojovací chodby. Nejdůležitějším prostorem býval reprezentační sál, který zaujímal první i druhé patro rizalitu²⁰ a jeho velká okna byla vedena směrem k náměstí. Jeho strop byl vyzdoben devíti výjevy ze života svatého Augustina. Někdy v 19. století byl vlo-

¹⁹ Borovany, str. 32

²⁰ Rizalit je střední část, viditelná dobře z náměstí, viz fotografie

žením nového stropu předělen na dvě nižší místnosti.²¹ V době, kdy v zámku působila škola, byla spodní místnost používána jako tělocvična a horní jako učebna s hezkým výhledem na náměstí.

2.2.4 Klášter, kaple, kostel

Pokud projdeme průchodem v zámku na nádvoří, po levé ruce budeme mít budovu fary a kláštera, po pravé tehdejší pivovar, který byl přestaven na kino (v devadesátých letech bylo zavřené a počátkem 21. století obnoveno, hraje se pár filmových představení měsíčně).

Dveřmi z nádvoří projdeme do kláštera a ocitneme se v pozdně gotické křížové chodbě, která obklopuje malý rajský dvůr. V chodbě nalezneme různé odkazy na Petra z Lindy i na rod Rožmberků. Růže, která připomíná erb knížat a lipové větvičky převzaté ze znaku Petra z Lindy svědčí o postupném stavění kláštera. Stavbu započal Petr z Lindy a po jeho smrti pokračovali Rožmberko-

²¹ *Borovany*, str. 40

vé. Po prohlídce interiérů zjistíme, že se jednalo o nevelký klášter, avšak s rozsáhlým pozemkovým fondem.²²

Z chodby se dostaneme do Škapulířové kaple, postavené roku 1747. Je vyzdobena malbami českobudějovického malíře Františka Jakuba Prokyše a námět připomíná zasvěcení kaple – je tu zobrazena pomoc duším trpících v očistci a pomoc proti různým pohromám, kterou skýtá amulet s obrázkem Panny Marie, zvaný „škapulíř“. Nejdůležitějším vybavením kaple je oltář se sochami sv. Jana z Boha a sv. Terezie, s plastikami andílků a obrazem Panny Marie Karmelské.²³

Ze sakristie vejde do jednolodního kostela Navštívení Panny Marie. Pochází z let 1456 – 1464 a je délkově členěn čtyřmi opěrnými pilíři. Stavitelé kostela navázali na tradici gotické architektury, která byla přerušena husitskými válkami. Na hlavní loď navazuje barokní presbytář, postavený v místech gotického. Nad ním je kupole s barokní freskou, na níž jsou zachyceny výjevy ze života Panny Marie. Na opačné straně kostela byla vestavěna kruchta. Na ní se nacházejí varhany, které byly pořízeny zásluhou probošta Františka Plancka a jsou zdobené rokokovými soškami andílků.²⁴

Barokní hlavní oltář zaujme na první pohled každého návštěvníka. Byl vytvořen řezbářem Adamem Claudiem z Lince a hraběcím truhlářem Johanem Halberem z Rožmberka v létě 1679. Na vrcholu oltáře stojí socha sv. Floriána, níže plastiky sv. Václava a sv. Leopolda a dole sochy svatých biskupů Augustina a Adolfa. Oltářní obraz s motivem Panny Marie pochází z roku 1679 od vlámského malíře Franse de Neve.²⁵

Na podlaze kostela před presbytářem najdeme již značně ošlapané náhrobky, pod nimiž ve věčném klidu odpočívají příslušníci šlechtického rodu Kořenských z Terešova. V další části hrobky spočívají ostatky augustinián-

²² *Borovany*, str. 40

²³ *Borovany*, str. 47

²⁴ *Borovany*, str. 47-49

²⁵ *Borovany*, str. 49

ských proboštů a bratří z borovanského kláštera. Vchod do krypty uzavírá deska, nesoucí tento nápis: „Stůj poutníče, pohleď a pozastav krok. Buď pamětliv, že v místě, na které vstoupíš, odpočívají řeholní kanovníci borovanští. Zbožnou modlitbou vzpomeň, že s nimi můžeš být spojen v okamžení, neboť platí: Dnes mně, zítra tobě. Budiž jim klid a pokoj.“²⁶

Vysoko nad celý areál se tyčí kostelní věž se zvonící, kde byly zavěšeny čtyři zvony. Tři z nich potkal smutný osud, musely být přelity kvůli špatnému stavu nebo padly za oběť rekvizicím během obou světových válek. Přežil pouze jediný a dnes ho obklopují další tři malé zvony. Je zasvěcen Nejsvětější trojici a váží přibližně 750 kg. Nad zvony se nachází střešní bání s lucernou, makovicí a křížkem, jehož vrchol ční do téměř čtyřicetimetřové výšky nad město.²⁷

2.2.5 Trocnovský památník

²⁶ Borovany, str. 51

²⁷ Borovany, str. 52

Toto místo zná většina veřejnosti jako rodiště slavného vojevůdce husitských válek Jana Žižky z Trocnova. Někdy kolem 14. století tady vznikly dva dvorce, které náležely k majetku drobného šlechtického rodu, který měl přídomek „z Trocnova“. Nebyť událostí husitského hnutí, sotva by tomuto místu někdo věnoval pozornost, natož zde vedl rozsáhlý archeologický průzkum. Díky němu si můžeme představit, jak mladý Jan vyrůstal. Poblíž se nachází i dvorec jakéhosi Mikše, možná Janova strýce. Kolem dvorců se rozkládaly pole, louky, lesy a také několik rybníčků.

Události okolo stavovského povstání a třicetileté války způsobily zánik vesničky Trocnov a také postupné pustošení a chátrání usedlostí. Na jejich pozemcích byl pak zřízen klášterní dvůr.

Borovanští augustiniáni usilovali o zničení všeho, co by připomínalo „kacíře“ Jana Žižku. Nechali proto porazit prastarý dub, pod nímž se podle pověsti Jan narodil a z jehož dřeva si místní lidé vyráběli náradí ve víře, že jim přinese větší sílu. Byla tu postavena také kaplička sv. Jana Křtitele, aby se projevovaná úcta příchozích vztáhla na světce.

Od roku 1871 byl trocnovský dvůr pronajímán, ale bohužel nepřinesl očekávané zisky a navíc vyhořel, změnil se v roce 1895 na hájovnu a došlo k zalesnění zemědělských ploch.

V posledních letech 19. století sílily snahy toto místo označit jako pomník a za tímto účelem vznikl zvláštní spolek. Vybrala se značná suma peněz, ale pro nepřízeň knížete Schwarzenberga byl obnos věnován ve prospěch pomníku Jana Žižky v Borovanech. Aby se zamezilo veřejným výtkám, nechal kníže označit místo údajného Žižkova narození neutrálním pomníkem – v roce 1908 tu byl postaven kámen s jednoduchým nápisem „Zde se narodil Jan Žižka z Trocnova“, který tu stojí dosud.²⁸

²⁸ *Borovany*, str. 60-61

2.3 Kulturní činnost spolků na přelomu 19. a 20. století

Činnost borovanských spolků byla zaměřena především na pozvednutí hospodářské a kulturní úrovně obce. Hlavním orgánem spolkové činnosti na jihu Čech se stala Národní jednota pošumavská, která vznikla v roce 1884.

Svou činnost v Borovanech v této době rozvíjelo šest hospodářských organizací – Hospodářsko-lesnický spolek, Spolek tkalcovský a živnostenský, Spořitelní a záložní spolek, Spolek různých řemesel, Knížecí Schwarzenberská jednota a Odbor Národohospodářského sboru Jihočeského v Trnových Svinech. Některé spolky během let ztratily svůj význam z důvodu zániku tradičních řemesel (například Spolek tkalcovský a živnostenský), další, například Hospodářsko-lesnický spolek, převzaly veškerý ekonomický růst v obci.

Národní jednota pošumavská podporovala i kulturní dění - knihovnickou práci, pomáhala při sčítání lidu, pořádání vlasteneckých podniků, řízení pěveckého a ochotnického souboru atd. Ten vznikl v roce 1870 pod názvem

Zpěvácký spolek Trocnov.²⁹ O tomto spolku se v následujících odstavcích budeme věnovat podrobněji.

Prapor spolku, ze soukromého archivu p. F. Kadlece

Účelem spolku bylo podle stanov „...pěstování krásných umění, zvláště zpěvu, hudby a umění dramatického.“ Mezi prostředky k dosažení účelu patřilo: „pěstování cvičení pěveckých, hudebních a dramatických, pořádání koncertů a divadelních představení, pořádání ušlechtilých zábav, slavností a výletů, přednášky a rozpravy o krásném umění vůbec zvláště pěveckém, hudebním a dramatickém, zřízení a udržování odborné knihovny a čítárny, podporování

²⁹ *Sborník Borovany*, str. 167 – 169, autor kapitoly VÁCLAVA BERANOVÁ

záslužných spolků národních a osvětových, užití všech zákony přípustných prostředků jimiž účelu spolkovému prospěti by se mohlo.“³⁰

Ke své činnosti spolek čerpal z darů, příjmů ze spolkových akcí a z členských příspěvků, které stanovila valná hromada. Členové spolku museli být čestní, činní a přispívající, starší 18 let (o výjimkách rozhodoval výbor spolku), měli právo volit a být voleni do výboru a předsednictva, účastnit se spolkových akcí a nahlédnout v přítomnosti člena výboru do všech listin a knih spolku. Mezi povinnosti členů patřilo dbát všech stanov a zařízení, platit příspěvky a spolek podporovat.³¹

³⁰ *Stanovy spolku „Trocnov“*, str. 1

³¹ *Stanovy spolku „Trocnov“*, str. 1

3 Pěvecké sbory

Se zpěvem jako s lidským emotivním projevem se setkáváme od nepaměti. Tím jak se měnila společnost a životní podmínky lidstva, měnil se i účel zpěvu. Jinou funkci plnil u primitivních národů, jinou funkci sledoval gregoriánský chorál, renesanční polyfonie nebo lidová píseň. Když se zpěv dostal do škol, vznikly didaktické problémy. K zvládnutí jednotlivých složek zpěvu, jako je například hlasová, intonační, rytmická či výrazová, se hledaly různé metody.

Zpěv malých i velkých zpěváků je příjemný širokému okruhu posluchačů, a tak i v dnešní době má své zastánce například v podobě dětského pěveckého sboru nebo sboru chrámového, který je specifický svou funkcí doprovázet hudbou liturgický rok.

Následující kapitoly se budou týkat většinou sboru působícího při základní škole.

3.1 Smysl a úkoly sboru při ZŠ

Práce s dětmi by měla naplňovat dva úkoly – všeobecně vychovávat a zároveň předat znalosti a dovednosti. Toto nejlépe vyjadřují slova sbormistryně dětského sboru Úsměv, paní učitelky J. Jandové: „...mimo písni je také musím naučit, jak se chovat, protože na různých soutěžích a koncertech musí sbor dlouho sedět a tiše poslouchat sbory, které vystupují před nimi a jsou stejně dobré nebo lepší...“.

Cílem sboru pak není „živý hrací strojek“, ale dětský interpret, který s porozuměním tlumočí poselství básníka a skladatele, ukryté v písni.

Podstatným ze znaků sborové práce je to, že jde o práci kolektivní, čili snaha jedince je násobena počtem členů a vzniká výsledek, který je přímo

úměrný úsilí každého z nich. V dětské duši tímto pěstujeme smysl pro odpovědnost a spolupráci s ostatními.

3.2 Hmotné podmínky činnosti

Na prvním místě jde o výběr vhodné místnosti. Školní sbory mají většinou k dispozici dobře vybavenou třídu, ve které se hudební výchova vyučuje během školního dne. Většinou si pak na jednotlivé zkoušky sbor třídu upraví tím, že odstraní lavice a židle se postaví do půlkruhu ke klavíru.

Dalším důležitým prvkem je odpovídající hudební nástroj a tím je většinou klavír. Mezi největší přednosti klavíru patří stálost ladění, možnost akordické hry, dynamické rozpětí a možnost při hře sledovat žáky. Používají se také housle, které jsou přenosné. Ovšem velkým nedostatkem je nemožnost vícehlasé produkce, potřebné pro rozvoj harmonického cítění. Další nástroje (flétna, klarinet, kytara) se považují jen jako výpomocné. Dechové nástroje zaměstnávají obě ruce i ústa, kytara vydává jen rychle doznívající tón atd.

Poslední podmínkou je vybavenost učebny zařízením, které bude záviset na finančních možnostech školy. Za základní se považuje tabule, za maximální různá audiovizuální technika – magnetofon, hi-fi věž, počítačová sestava, nahrávací zařízení a další.

3.3 Osobnost sbormistra

Osobnost sbormistra bude vždy rozhodující pro úroveň sboru. Musí mít patřičné vzdělání nejen v hudebním oboru, ale i v psychologii a pedagogice. U souborů působících při základní škole je to většinou zde působící učitel, který má tu výhodu, že žáky zná z běžného vyučování. Někdy se ale tato výhoda může stát nevýhodou, pokud učitel nedokáže oddělit povinnou školní výuku od zájmové činnosti.

V dnešní době je na sbormistrovi, aby dokázal usměřňovat estetické cílení svých žáků. Vliv zpěváků, zpěvaček a skupin z oblasti pop-music na děti převážně pramení z jejich atraktivního vzhledu, výstředního chování atd. Je pak velice těžké vysvětlit dětem, v čem spočívají skutečné hodnoty.

Sbormistr musí být také organizátor, aby zvládl přípravu na koncerty, případně organizaci zájezdů, festivalů a přehlídek. S tímto souvisí i finanční stránka. Sbor pro svou činnost musí většinou shánět sponzory, aby mohl reprezentovat svou školu i mimo hranice svého města.

3.4 Založení pěveckého sboru

Organizační příprava na založení pěveckého sboru musí proběhnout před vlastním náboem dětí. Budoucí sbormistr musí promyslet možnosti a cíle sboru, zajistit vhodnou místnost s klavírem pro zkoušky, stanovit rozvrh zkoušek s ohledem na ostatní činnosti žáků a také myslet na dojíždějící žáky. Poté by měl zajistit, aby se informace o plánovaném sboru dostaly do povědomí žáků – např. při hodinách hudební výchovy, pomocí nástěnek, školního rozhlasu, případně pozvat dětský sbor z jiné školy na krátké vystoupení. Pokud sbormistr také vyučuje, může si během hodin vytipovat zpěvné děti a na ty se pak zaměřit během náboru. Záleží pak na fantazii, jak bude nábor vypadat a jakým způsobem se vzbudí zájem o zpívání.

3.5 Práce se sborem

K nácviu se děti scházejí pravidelně na zkouškách. Nejsnadnější organizace je u souborů, které zpívají jednohlasně, protože celý soubor může zkoušet současně. Počet zkoušek za týden se podřizuje cílům souboru a vychází se z časových možností dětí i vedoucího. Trvání zkoušky je nutné přizpůsobit

s ohledem na stáří a vyspělost dětí i na jejich schopnost udržet pozornost a soustředěnost. Většinou se pohybuje v rozmezí 50 až 120 minut.

Důležité je také rozmístění dětí při zkoušce. Většinou vyhovuje, jsou-li židle rozmístěny do půlkruhu do řad s ohledem na počet členů. Pokud sbor zpívá vícehlasně, rozmísťují se hlasové skupiny tak, že skupina druhých altů sedí po dirigentově pravici a skupina prvních sopránů po levici. Setkáme se ovšem i s jiným způsobem rozmístění.

Každá zkouška musí obsahovat hlasová cvičení, opakování a zdokonalování již nacvičených písní, podle potřeb také novou látku a také organizační záležitosti. Je třeba zajistit, aby děti po každé zkoušce uměly něco víc, než když na zkoušku přišly.

3.6 Jednotlivé disciplíny ve zpěvu

Každá disciplína je předpokladem úspěšného výsledku sboru. Mezi tyto disciplíny patří: hlasová výchova, intonační výchova, rytmus, dynamika, výraz a základní poznatky hudební nauky.

Výchozím bodem *hlasové výchovy* je odstranit nesprávné návyky v dýchání a artikulaci. Při zpěvu se používá tzv. břišní dýchání, kdy se vzduchem naplní spodní část plic, tlačí na bránici, ta na vnitřní orgány a tím se vyklene břišní dutina. Horní část plic, prostor hlasivek a rezonančních dutin zůstává volný a připravený pro správně vytvořený pěvecký tón. Na tento typ nádechu existují různá cvičení, kterými se břišního dýchání dá docílit. Z artikulačního pohledu bude třeba uvolnit především dolní čelist a tím docílit srozumitelné výslovnosti. Se zlepšováním v dechové i artikulační rovině přistoupíme ke zlepšování pěveckého tónu. Hlasová výchova musí prolínat celou sborovou zkouškou. Kdykoliv nebude sbormistr spokojen s kvalitou či barvou tónu, již zažitými cvičeními přivede děti k vyhovujícímu provedení.

Pokud sbor pracuje při základní škole, lze předpokládat, že v rámci hodin hudební výchovy prochází jednotným *intonačním výcvikem*. Je jistě výhodou, když sbor i hudební výchovu vede totožná osoba. Není ale zcela výhodné, aby sbor byl pokračováním hudební výchovy. Intonace je jen prostředkem ke snadnějšímu, správnějšímu, rychlejšímu a trvalejšímu zvládnutí nacvičovaných písní. Zvládnutá intonace také vede k dobrému zpěvu z listu.

Rytmická složka také provází celou zkoušku sboru. Příležitosti k rytmickým cvičením nalezneme v nácvičku některého obtížnějšího úseku skladby. Často je to tečkovaný rytmus nebo krátké hodnoty před pomlčkou, které svádějí k prodlužování. Tato místa snadno nacvičíme vytleskáváním v pomalém tempu s hlasitým počítáním.

Pozvolné i náhlé *dynamické změny* se procvičují jako součást hlasových cvičení nebo přímo na skladbách, které tyto změny obsahují. Výchozí dynamickou úrovní pro nácvičku bude hlasu nejpřirozenější mezzoforte. Piano by nerozvíjelo hlas a forte by jej brzy unavilo.

Výraz patří často o opomíjeným složkám hudebního projevu. Sbor často budí dojem, že naplňuje pouze osnovy, či zpívá z donucení vedoucích. První předpoklady výrazového zpěvu se skrývají v osobě sbormistra při výběru skladeb. Pokud k repertoáru má vztah, našel v něm své pocity, dojmy a myšlenky, svým přednesem strhne i značnou část sboru.

Dalším předpokladem dobrého působení sboru jsou i *elementární teoretické poznatky*. Není smyslem sbor vyučovat jako při hodinách hudební výchovy, ale pro provedení určitých záležitostí je základ hudební teorie žádoucí. Při zkouškách ani není čas na rozsáhlé teoretické přednášky, ale jen na stručný výklad pro pochopení požadavku. Teorii se děti učí nenásilným způsobem tak, že například s názvy délek not přicházejí neustále do kontaktu.

3.7 Veřejná činnost

Veřejná prezentace sboru je jedním z důležitých činitelů výchovného procesu. Důvodů k vystoupení je celá škála, ale v podstatě jde o čtyři typy:

- Vystoupení s cílem ukázat rodičům, spolužákům, a dalším výsledky své práce (např. vlastní besídky souboru ve škole nebo účast na podobné akci školy)
- Vystoupení při rozmanitých příležitostech, kterým dá sbor slavnostnější ráz, podtrhne tematičnost akce atd.
- Samostatný koncert (nejvíce do popředí vystoupí estetická složka)
- Účast na soutěžích a přehlídkách

V každém případě půjde o to, aby vystoupení přineslo dětem radost z vlastních pěveckých výsledků a stalo se povzbuzením do další práce. Připravit sbor na koncert zabere spoustu času. Jde o to sbor důkladně naučit repertoár, seznámit se s novým prostředím a jeho akustickými vlastnostmi atd.

3.8 Notový archiv

Notová a textová předloha je pro nácvik písně velice důležitá. Nalezneme různé metody – například psaní na tabuli (to přináší řadu problémů - stěhování tabule, opětovné psaní, netrvanlivost záznamu atd.), psaní na archy papíru, které se opatří laťkou a poutkem na zavěšení (bohužel tyto archy nejsou skladné) nebo množení partitur na papír formátu A4. Tento způsob se zdá nejvýhodnější – dětem se každá písnička několikrát vytiskne či okopíruje a vloží do podepsaných desek. Písně, které se zrovna nenacvičují nebo neopakují pak lze snadno založit do prostoru k tomu určeného (např. do skříně v učebně).

4 Dětský pěvecký sbor Úsměv

Dětský pěvecký sbor Úsměv byl založen v roce 1978 při Základní škole v Borovanech. V současnosti má 42 členů, z toho 40 dívek a 2 chlapce. Průměrný věk zpěvaček a zpěváků činí 13 let. Sbor je řádným členem Unie českých pěveckých sborů.³² Je veden sbormistryní Mgr. Janou Jandovou, která při základní škole působí již mnoho let. Vyučuje matematiku a hudební výchovu.

4.1 Počátky sboru při ZŠ Borovany

„Náš dětský pěvecký sbor v Borovanech má již dlouholetou tradici. Jeho existence přetrvává už asi 25 let. Nejprve byl sbormistrem Ludvík Petr. Po něm si toto řemeslo, které zabere moc a moc času, přebrala paní učitelka Jana Jandová-Vazdová.

Jméno sboru vyjadřuje naší každodenní náladu. Jeho jméno je Úsměv. Název sboru vymysleli členové asi před čtyřmi lety. V současné době sbor navštěvuje kolem šedesáti dětí. Svou práci se snažíme stále zdokonalovat. Není to jednoduché. A to ani pro děti, ani pro paní učitelku Jandovou. Paní učitelka pro nás obětuje mnoho času, ale není na to sama. Hodně času si pro nás udělá i paní učitelka Karla Sluková, která nás doprovází na klavír.

Náš sbor navštěvují děvčata a chlapci do 15 let. Jezdíme po soutěžích a vystoupeních. Naše výsledky jsou průměrné, ale my se snažíme, aby byly stále lepší. Doufám, že náš sbor bude ještě dlouho pracovat a ty, co odejdou, nahradí jiní a určitě stejně dobří zpěváci.“³³

³² Údaj školního roku 2006/2007 od p. Jandové

³³ *Kronika sboru Úsměv*

Takto sbor popsala členka sboru v roce 1986 na počáteční listy Kroniky sboru Úsměv.

Počátky ovšem nebyly jednoduché. Každý začátek se neobejde bez určitých překážek v práci. I když paní učitelka Jandová vystudovala obor hudební výchova a byla teoreticky velmi dobře vybavena, stejně jako nyní (mě také při studiu chyběla praxe), při studiu chybí získání většího objemu praktických zkušeností. Při předmětu dirigování se student naučí základy této disciplíny, ale před „živý“ sbor se většinou nedostane. Také paní učitelka získávala zkušenosti od zkušenějších kolegů při různých sborových setkáních. A jak ona sama říká – nejlépe se člověk učí z kritiky své práce. Při prvním vystoupení sboru byla pyšná na výsledky do té doby, než přišla kritika. Vzala si ponaučení a i nyní, po letech působení u sboru, se snaží stále vylepšovat a poučit se z chyb druhých. Ve svém oboru se po ukončení vysoké školy dále vzdělávala absolvováním různých kurzů a seminářů, které vedli sbormistři jiných těles.

Nábor dětí do sboru nebyl problémem. V začátcích do sboru chodili ty děti, co chodit chtěly a bavilo je zpívání. I dnes se do sboru hlásí žáci například po školní akademii, kdy zaslechnou hezkou písničku a chtějí by ji také umět zazpívat. Bohužel nevidí „do zákulisí“ sboru, neví, kolik času zpěváci museli věnovat nácvičku a kolik dřiny je to stálo.

Určitou výhodou je, že Borovany jsou malé město a do školy chodí relativně menší počet žáků, než je tomu ve větších městech. Tam se pak volná místa ve sboru obsazují po absolvování výběrového řízení, které mnohdy zpěváky odradí. S tímto problémem jsem se setkala u dětského sboru v Praze při povídání se členkou sboru. Ukázala mi i testy hudebních znalostí, které museli zpěváci úspěšně absolvovat každý rok.

Velkým problémem byl notový materiál. Ten paní učitelka Jandová sháněla různě – od sbormistrů, různých vydavatelství a po obchodech s hudebninami. Nyní už má sbor obsáhlý notový fond a písničky se zase vyměňují dál.

Když se sbor začal pravidelně scházet, zkoušel v hudební třídě v budově zámku, kde měla tehdy škola zázemí. Musely se odklidit lavice na školní výuku a nastěhovat židličky přímo pro sbor z „kumbálu“ před třídou. Do třídy se stavěly do tvaru písmene U. Tato práce byla spravedlivě rozdělena podle týdnů do hlasových skupin. Jednu středu uklízela skupina z prvního sopránu, další středu skupina z druhého sopránu a tak dále. Stavbou nové školy získal i sbor hudební učebnu, ve které se židle již nemusí stěhovat a podmínky práce jsou tím veselejší, že do třídy svítí slunce a není navlhla jako třída na zámku. Sbor má k dispozici pianino a nástroje z Orffova instrumentáře.

4.2 Školství v Borovanech ³⁴

Motto: „ ... v každé dobře spořádané obci, buď že jest město, městečko nebo ves, má býti škola, do níž by mládež všecka k cvičení oddávána, a tak pospolu vedena byla.“³⁵

Školy postavili předkové téměř v každé větší obci. Mnohé pamatují rakouské císařství nebo první republiku, jiné mají svůj rodný list daleko mladší. Vesnické školy převážně osiřely, zatímco ty městské většinou plní své poslání dodnes. Tam, kde zasedali moudří radní, se o školní budovu pečlivě starali. Dobře věděli, že škola jako středisko vzdělanosti a výchovy je nenahraditelná a že tvoří důležitou součást občanské pospolitosti, o kulturním přínosu ani nemluvě. Učilo se navíc i na dalších místech, které poskytovaly kantorovi a žákům dobrovolný azyl. Ani Borovany nebyly výjimkou. Ostatně o tom by mohly vyprávět stavby, v nichž se odvíjely osudy borovanského školství.

³⁴ *Sborník Borovany*, str. 155-166

³⁵ JAN ÁMOS KOMENSKÝ

4.2.1 Počátky borovanského školství

První zmínku o škole v Borovanech nacházíme v seznamu katolických farních škol. Tento nejnižší typ církevních škol poskytoval elementární vzdělání. Děti se učily číst, psát a počítat. Středověká společnost neznala soustavu škol v dnešním smyslu, nebyla zavedena školní docházka od určitého věku, střední a vyšší vzdělání bylo prakticky výhradně pro chlapce ze šlechtických rodin.

4.2.2 Školní budovy v 18. století

Konkrétnější zprávu o situaci školy v Borovanech na začátku 18. století obsahuje listina obecního archivu zaznamenávající spory mezi obcí a klášterní vrchností. Učilo se pravděpodobně v domě čp. 109, který stával východně od radnice. Listina z roku 1730 dokládá, že obyvatelé Borovan měli neustálé spory s prelátem Preitfelderem, který rušil jejich práva. Listina mimo jiné obsahuje zmínku o tom, že prelát donutil Borovanské roku 1706 stavět školní budovu.

Na sklonku 18. století prošla rakouská monarchie rozsáhlými reformami. Zrušení borovanského augustiniánského kláštera v roce 1785 naštěstí neohrozilo existenci místní školy, neboť Felbigerův školní řád zaváděl povinnou školní docházku. V sídlech far byly zřizovány školy triviální, v nichž se učilo náboženství, čtení, psaní, počítání a na venkově základům polního hospodaření. Škola byla umístěna pod kostelem v domě čp. 103 těsně nad bránou do klášterního a později schwarzenberského statku. V domě byl byt učitele a školní třída.

4.2.3 Škola v 19. století

V roce 1835 byla z učitelova bytu v domě čp. 103 zřízena druhá třída. Učitel pak bydlel na různých místech a teprve od roku 1848 přesídlil na zámek.

V roce 1884 byla otevřena třetí třída v sousedském domě čp. 106. Dům byl postaven v roce 1873. Říkalo se mu purk. Vyučovalo se zde v letech 1884 - 1887. Postupně v něm byla zřízena četnická stanice, knihovna, pošta, městský národní výbor a městský úřad.

V roce 1885 se usnesla místní školní rada, že se v Borovanech postaví nová čtyřtřídní školní budova. Plán školy zhotovil knížecí schwarzenberský stavitel v Třeboni K. Kühnel. Stavbu provedli stavitelé Stutz z Trhových Svinů a Haberle z Dobré Vody nákladem 13 tisíc zlatých. Základní kámen k nové budově byl vysvěcen 18. května 1886 a již 30. listopadu téhož roku proběhla kolaudace. Ke zřízení čtvrté třídy došlo v roce 1888, 1. lednem 1897 byla povolena pátá třída. V této škole se učilo v letech 1887 - 1993. Pro úplnost připomeňme, že v budově koncem 90. let 20. století krátce působila soukromá střední a vyšší zdravotnická škola Bílá vložka.

4.2.4 Německá škola v Borovanech

Německá škola byla zřízena v Borovanech 8. října 1939. Učitelem byl ustanoven Anton Schöttner. Zpočátku se vyučovalo v místnostech hostince pana Benedy. Ve školním roce 1940 - 1941 byla otevřena dvoutřídní škola pro 34 dětí. Německá škola pak přesídlila z hostince do radnice a odtud na zámek. Česká měšťanská škola vyklidila dvě učebny. Jedna česká třída přešla na radnici a druhá do budovy obecné školy.

4.2.5 Školní budovy za druhé světové války

Dům čp. 72 - U Benedů

V roce 1939 byla v hostinci umístěna jedna dívčí třída městské školy. Do roku 1940 tady působila německá škola.

Radnice

Za druhé světové války sloužila jak německé, tak měšťanské (hlavní) škole.

Dům čp. 4 - U Bukovských

Na východní straně náměstí stával dům čp. 4, v němž se za války vyučovala jedna detašovaná třída měšťanské školy.

Dům čp. 77 - U Šímů

Na jaře 1945 se v tomto domě střídala výuka 3. - 4. ročníku s celodenním vyučováním a výukou 1. a 2. ročníku s polodenním vyučováním.

Hostinec u Vondrášků

Na konci školního roku 1944 - 45 se nevyučovalo a žáci si pro úkoly chodili do sálu hostince u Vondrášků. Výuka skončila 20. července 1945.

4.2.6 50. a 60. léta 20. století

V době vzniku tzv. jednotné státní školské soustavy se vyučovalo v obecné (národní) škole a v zámku. V obou budovách se přikročilo k řadě oprav a úprav. Do tříd národní školy byla zavedena elektřina, k lepší osobní čistotě přispěly splachovací záchody a umyvadla. Z větších prací na zámku uveďme například vydláždění chodeb, úpravu na nádvoří, překrytí střechy, zřízení školní kuchyně a stravovny.

4.2.7 70. - 90. léta 20. století

V posledním dvacetiletí 20. století muselo borovanské školství reagovat minimálně na dva akutní problémy: prvním byl rychlý růst počtu dětí a druhým omezení kapacity školních budov. V důsledku prudkého nárůstu počtu dětí a rušení sítě malotřídních škol začal být pocíťován nedostatek učeben.

Zámek ani národní škola svou kapacitou nestačily. Tato situace vedla k rekonstrukci některých volných objektů, do nichž přesídlily vyšší ročníky 1. stupně.

Výuka se tehdy odehrávala v budovách roztroušených po městě. Zámek a národní škola nevyhovovaly hygienickým normám a postrádaly kvalitní sociální zázemí. Otázka výstavby nové školy vystupovala stále naléhavěji do popředí.

4.2.8 Nová škola ³⁶

Obyvatelé Borovan snili o nové škole sedmdesát let. Až v roce 1994 se konečně dočkali. Stavbu, která byla zahájena na jaře roku 1995, prováděly firmy Mane, s.r.o. a Sexta, s.r.o.

Předchozí návrh školy z osmdesátých let navrhoval výstavbu panelové školy. Byl proto vypracován nový projekt, který navrhuje školu zděnou s krovem a vnitřním atriem. Slavnostní položení základního kamene se konalo 6. května 1995 a přihlíželo mu víc jak tisíc lidí, mezi nimiž byl také starosta města, poslanci a zástupci stavebních firem.

Veškeré náklady spojené s přípravou stavby, její realizací a vybavením školy se pohybovaly kolem 160 miliónů korun, přičemž dotace státu činila 132 miliónů korun. Škola byla slavnostně otevřena 19. července 1997. Školní komplex se rozkládá v klidné západní části města. V rozlehlém objektu nalezneme vedle řady odborných učeben dvě tělocvičny a plavecký bazén. Venkovní sportoviště tvoří asfaltové hřiště s běžeckou dráhou a dva volejbalové kurty. V dosahu je i tréninkové fotbalové hřiště. K tělovýchovnému areálu přiléhá školní kuchyně s jídelnou a na ni navazuje kruhovitá stavba pro jednotlivá oddělení družin. Nad kuchyní je byt pro školníka nebo správce.

³⁶ *Kronika města Borovan, rok 1995*

4.3 Dětský pěvecký sbor Smíšek

Tento dětský sbor, který působí také při základní škole, představuje přípravku pro sbor Úsměv. Navštěvují ho děti ze druhých, třetích, čtvrtých a pátých tříd a vede ho Mgr. Karla Sluková. Za čtyři roky práce malí zpěváčci získají základní znalosti a dovednosti, které jsou pro zpěv ve sboru potřebné. Neúnáslibnou formou se tedy učí orientaci v notách, cvičí se v intonačních dovednostech a také vícehlasému zpěvu.³⁷

Sbor vystupuje při představeních spolu s dalšími sbory, například při školní akademii nebo na vánočních koncertech. Pár vybraných žáků (ti, kteří zároveň navštěvují uměleckou školu) zpívá v doulebských krojích také při vítání občánků (přivítání narozených dětí z katastrálního území Borovan mezi obyvatele města) a svatbách na borovanské radnici. Tuto akci organizuje především radnice a základní umělecká škola.

4.4 Dětský pěvecký sbor Úsměv

Sbor Úsměv navštěvují děti od šesté do deváté třídy základní školy. Ti žáci, kteří navštěvovali přípravku od druhé do páté třídy, vědí o působení ve sboru daleko více než ti, kteří se zpěvem ve sboru v šesté třídě, ale i vyšších třídách začínají.

Z dotazníku, který jsem dala některým členům sboru, vyplynuly zajímavé závěry. Na otázku, proč chodí do sboru převážně odpověděli, že pro radost ze zpívání. Několik dětí navštěvuje i základní uměleckou školu a před Úsměvem absolvovali průpravu ve Smíšcích. Dále jsem se ptala, co je na sboru nejvíce baví – opět většina odpověděla „zpívání, vystupování a paní učitelka“. Na další otázku co jim sbor přinesl do života odpověděli, že umí zazpívat více písniček a zpěv jim přináší radost do života. A na poslední dotaz, jestli mají

³⁷ Dle ústního vyprávění Mgr. J. Jandové

díky sboru více kamarádů většina odpověděla kladně. Jsou to děti od šesté třídy a vyspělost jejich odpovědí mě velmi mile překvapila.

4.5 Sbornistryně Jana Jandová³⁸

Jana Jandová se narodila do učitelské rodiny, v které se hudba často provozovala a oba rodiče hráli na housle. Zpívalo se pořád, s maminkou i různé dvojhlasé úpravy lidových písniček a zpívalo se hlavně pro radost. Maminka zdělila hudební talent po svém otci, který hrával na knoflíkovou harmoniku, flétnu, ale i na další nástroje. Hru na ně většinou objevil sám. Na první veřejné vystoupení si paní učitelka pamatuje. Když jí byly asi čtyři roky, zpívala v Ledenicích, kde bydleli, na koncertě.

Při docházce na základní školu navštěvovala také základní uměleckou školu, kde se třináct let učila hrát na housle. Poté přidala i hru na klavír a flétnu. Na uměleckou školu docházel i bratr, který se zde učil hře na klarinet a jako samouk na kytaru.

Zájem o hudbu přetrvával i při studiu na vysoké škole, kterou byla českosobudějovická pedagogická fakulta, obor Učitelství matematiky a hudební výchovy pro druhý stupeň základní školy. Původně chtěla studovat kombinaci matematiky a fyziky, ale když se na chodbě na výuku hudební výchovu zeptala, kantoři ji vzali k přijímacím zkouškám a tehdy vyměnila fyziku za hudební výchovu. Mezi její vyučující patřili: pan Chodura, který učil intonaci a dirigování, pan Špaček – harmonii a kontrapunkt a doc. Padrta – dějiny hudby.

V Borovanech získala první pedagogické zkušenosti, kde nastoupila původně za paní učitelku na mateřské dovolené. V borovanské základní škole nakonec zůstala. Jediným problémem borovanské školy bylo zázemí, které se

³⁸ Životní data podle ústního vyprávění Mgr. Jany Jandové

od školního roku 1997/1998 podstatně zlepšilo přesunem základní školy do nové budovy s hezkými třídami, dvěma tělocvičnami a bazénem.

Tedy, když nastoupila po ukončení studia na borovanskou školu, byl v nabídce odpoledních činností i sbor, který vedl Mgr. Ludvík Petr. Navštěvovalo ho pár žáků a v repertoáru bylo několik jednodušších písní. Když pan Petr nakonec z časových důvodů odešel (chtěl se více věnovat působení v dechové kapele Budvarka), začala se sboru věnovat paní učitelka Jandová.

4.6 Repertoár sboru

Repertoár sboru se dělí do pěti oddílů – zpívají se úpravy lidových písní, úpravy písní starších autorů, písně současných autorů, spirituály a písně, které bychom mohli zařadit do klasického sborového díla. Pro představu následuje pár příkladů z každého oddílu:³⁹

Úpravy lidových písní (české, moravské, slovenské, anglické, cikánské a francouzské lidové):

Marijánek, Krumlovskej zámeček, Kvardyján, Ej ráno ráno, cikánské lidové (Menge, Aven roma), Já jsem ještě neslyšel, Pod našima vršíčkama, Zazpívej slavičku vesele, Přeštické panenky, Čtyři javory (borovanská), Na tom bošileckým mostku, Ani němuž vypovedzec, Čarnica, Poslali mě pro vodu, a další.

Úpravy písní starších autorů:

Josef Mysliveček – Nocturno, Menegali – Parce domine, Adam Václav Michna z Otradovic (Loutna česká) – Nebeští kavalérové, César Franc – Panis angelicus, Antonín Dvořák – Moravské dvojzpěvy (Zajatá, Jablko, Kdyby byla

³⁹ Dle konzultace s J.Jandovou

kosa nabroušená), Wolfgang Amadeus Mozart – Malá noční hudba, úprava od Pavel Jurkoviče Danielis prophaetia, Arbeau – Pavana, A. V. Michna z Otradovic – Začnete panny zpívati, z kancionálu Slavíček rajský – Spanilá z archy holubičko, Johann Sebastian Bach – Dokud muzika celým světem..., del Encina – Ay triste que vengo, a další.

Písně současných autorů:

Jaroslav Ježek - David a Goliáš, Přemysl Kočí - Kamínek v botě, Beatles - Yesterday, Jiří Těml - Všelijaké písničky, Miroslav Raichl - Kočár, Jaroslav Herden – Hej pane datle, One hand, one heart – z muzikálu West Side Story, z repertoáru Elvise Presleyho - Cant help falling in love, Mojmír Zedník – Kočičí, Zdeněk Lukáš – V dobré sborové náladě, Michal Tröstl – znělka, a další.

Spirituály:

Vozíčku, ke mně leť, I will sing, Žízeň, a další.

Klasické sborové dílo:

Antonín Dvořák – výběr z moravských dvojzpěvů, a další.

Ve většině písní se při nácvičku vyskytne nějaký problém, například v intonaci nebo rytmu. Tato obtížná místa se nacvičují zvlášť při rozezpívání, nebo vytleskáním. Jako příklad intonačních problémů uvádím novou znělku sboru, kterou pro ně napsal Michal Tröstl, student Jihočeské univerzity.

Výběr písní závisí na typu vystoupení. Na školní akademii sbor zpívá písně, které se líbí posluchačům, na soutěž se vybírá spíše z náročnějších skladeb, aby prokázaly úroveň sboru. Následuje příklad výběru repertoáru na vánoční koncert v Borovanech: ⁴⁰

Anonym – Haleluja

T. Sak, J. Blašík – Padá sníh

W. A. Mozart – Zvonečků hlas milý

Anonym, upr. P. Jurkovič – Danielis prophætia

Starofrancouzská koleda, český text J. Kolář – Andělská zpráva

Vánoční píseň, upr. M. Tröstl – Tichá noc

Koledy v úpravě Frant. Chodury – Sem, sem, sem pastýři

Veselé vánoční hody

Spirituál, upr. a text D. Vančura – Z Betléma se ozývá

4.7 Spolupráce

Dětský pěvecký sbor spolupracuje s mnoha dalšími sbory po celé České republice i se sbory v zahraničí. Z českých sborů jmenujme alespoň sbory z následujících měst: Český Krumlov, Čkyně, Kladno, Milevsko, Praha, České Budějovice, Slavonice, Sudkov, Netolice, Vimperk, Velešín, Uherský Brod a Vodňany, mezi ty zahraniční například sbor ze švýcarského partnerského městečka Mühleturnen. V tomto městě působí i mužský chrámový sbor a chrámový sbor z Borovan v roce 2005 pozval na přátelské setkání. Dětský sbor navštívil švýcarské městečko v roce 2000.⁴¹

⁴⁰ Podle programu na Vánoční koncert v roce 2006

⁴¹ Podle vyprávění Mgr. J. Jandové

V následujících odstavcích bych se podrobněji zmínila o sborech, s kterými se Úsměv stýká při pořádání festivalu střídavě ve Čkyni a v Borovanech.

4.7.1 Milevský dětský sbor

Tento sbor vznikl v roce 1972 jako školní sbor a od roku 1976 pracuje při Domu kultury a Základní umělecké škole v Milevsku. Sbor založila a současně řídí paní Anděla Maršálková, která také působí jako ředitelka ZUŠ v Milevsku. V roce 2003 měl sbor 70 členů od 12 do 18 let, koncertní sbor pak 45 členů. Repertoár tvoří lidové písně z domova i ze zahraničí, skladby starých mistrů i současných autorů. Sbor pořádá pravidelně vánoční koncerty a výměnné koncerty se sbory z České republiky i ze světa. Natáčel v Československém rozhlasu i v televizi a dlouho spolupracuje také s Píseckým komorním orchestrem. Na klavír sbor doprovází Jitka Hejdová.⁴²

4.7.2 Canzonetta České Budějovice

Sbor pracuje při Základní škole a Základní umělecké škole Bezdrevská. V roce 2003 oslavil 15 let své činnosti. Má rozmanitý repertoár, se kterým získal posluchače doma i v zahraničí (Rakousko, Německo, Francie,...). V roce 1999 získal zlato i stříbro na mezinárodní soutěži v Olomouci, v následujícím roce bronz na mezinárodní soutěži v Kanadě. Sbor vede sbormistryně paní Anna Knotková a na klavír doprovází paní Alena Špatná.⁴³

4.7.3 Netoličtí vrabčáci

Sbor byl založen v roce 1969 při Základní škole Netolice. Svou činností se podílí na kulturním životě města. Pořádá koncerty s místní hudební školou,

⁴² Brožura k festivalu dětských pěveckých sborů Čkyně

⁴³ Brožura k festivalu dětských pěveckých sborů Čkyně

účastní se setkání s jinými dětskými sbory, různých soutěží, přehlídek a festivalů. Zpíval v Německu, Francii, Švýcarsku a dalších zemích. K největším úspěchům patří několikeré vítězství v národních kolech soutěže dětských pěveckých sborů. Sbor založila paní Eva Dudková a v současnosti ho řídí společně se slečnou Petrou Hlouškovou.⁴⁴

4.7.4 Dětský pěvecký sbor Růže

Vznikl v roce 1988 a pracuje při Základní škole Čkyně. Má kolem 40 členek ve věku od osmi do šestnácti let. Od roku 1994 se pravidelně zúčastňuje regionální přehlídky v Písku, kde se pravidelně umísťuje ve zlatém pásmu. V roce 2001 natočil vlastní CD. Sbor řídí pan Jaroslav Fafejta a na klavír doprovází paní Lenka Smahová.⁴⁵

4.8 Řízení sboru, zkoušky⁴⁶

Dětský sbor se schází pravidelně dvakrát týdně celý školní rok v hudební učebně základní školy. Má čtyři hlasové skupiny – první soprán, druhý soprán, první alt, druhý alt. V pondělí bývají dělené zkoušky, kdy se jednotlivé hlasové skupiny kruhově střídají v době začátku zkoušky. První pondělí začíná první soprán, druhý je druhý soprán, atd., další pondělí zkouší první soprán jako poslední a druhý soprán jako první atd. Dělená zkouška trvá 45 minut.

Společná zkouška ve středu trvá 70 minut. Zkoušku zahajuje společné rozezpívání a následuje nácvik nové písně či opakování písní známých. Organizační záležitosti se řeší ještě před zahájením zpívání.

Hlasová výchova prolíná celou hodinou. Sbor procvičuje správné dýchání, artikulaci, při rozezpívání také těžká místa z písní a také má cvičení zpí-

⁴⁴ Brožura k festivalu dětských pěveckých sborů Čkyně

⁴⁵ Brožura k festivalu dětských pěveckých sborů Čkyně

⁴⁶ Podle vyprávění Mgr. J. Jandové a návštěvy sborové zkoušky

vané v akordech, tzv. „ladění“. Na tomto cvičení pracují také s dynamickými změnami (crescendo, decrescendo, nasazení v pianu i forte atd.) V hraných akordech si procvičují i intonační dovednosti a to správnost nasazení určitého tónu z akordu. Krajní hlasy většinou problémy nemají.

Problémem ovšem bývá předvedení výrazu. I když má úsměv v názvu, při zpívání se sbor soustředí na správný zpěv natolik, že výraz naprosto chybí. Na mnoha soutěžích byli chváleni za provedení, ale výrazová složka hodnocení většinou negativně ovlivnila.

Sbor také jezdil na letní soustředění do jihočeského Ševětína, ale pro finanční náročnost od soustředění upustil. Pokud se blíží důležitý koncert nebo soutěž, sbor se sejde i o jarních nebo podzimních prázdninách.

Příklad sestavení programu zkoušky

Rozezpívání

ja - - - ja - - - ů na každou notu „maeiou“

mni mni mni mni mni a u

ta-to te-ta tu-to te-tu ple-te

maí- maí- maí- maí- různé slabiky ...
1S 2S 1A 2A

Při rozezpívání se klade důraz na správný pěvecký tón, intonaci a artikulaci. Součástí rozezpívání bývá i zpívaný akord, kdy hlasové skupiny nasazují svůj tón postupně. Obdobným prvkem je předposlední cvičení z předchozího obrázku, kdy skupiny nasazují jeden tón. Posledním cvičením si opakují zpěv *legata* a *staccata*, *legato* se musí klenout a *staccato* nesmí být vyražené.

Dále následovaly jednotlivé nacvičované písně. První byla nová znělka sboru (na obrázku výše). Větší problémy se neobjevily, ani v sekundě v konci znělky. Sbor celou zpělkou zpíval nejdříve s oporou klavíru a poté bez ní.

Druhou písní byla *Písnička Kočičí* – při písni byl sbor upozorňován na správnou artikulaci a zpěv byl zastavován, pokud některá hlasová skupina přestala zpívat. Byla zapojena opět klavírní opora s vytukáváním metra.

Třetí píseň byla *I will follow him* – nejoblíbenější píseň sboru. Jedna členka z vyšších tříd se sborem nacvičila i pohybový doprovod a na zkoušce se píseň opravdu povedla.

Další písně, které byly na pořadu zkoušky – *Panis angelicus* (opakování dynamických změn), *V dobré sborové náladě* a *Kočár*. Tyto písně již nebyly nové a sbor si opakoval tektonické a agogické změny.

4.9 Kalendář akcí

Sbor se pravidelně účastní několika akcí. Jsou to koncerty v Borovanech, jako například koncert na jaře nebo na Vánoce, různé přehlídky a soutěže (Regionální přehlídka školních dětských pěveckých sborů v Písku, Jihočeský zvonek, Mezinárodní soutěž pěveckých sborů v rámci festivalu Svátky Písní Olomouc) a festivaly (Chodurův festival, střídavě Čkyně a Boro-

vany). Jezdí také na přátelská setkání do Kladna, Českého Krumlova, Milevska, Sezimova Ústí, a dalších měst.⁴⁷

Písně na jednotlivá vystoupení se vybírají podle účelu. Na školní koncert se vybírá hlavně líbivý repertoár a někdy s výběrem pomáhají i členové sboru. Na soutěž nebo přehlídku se volí náročnější písně, které prokáží úroveň sboru. Za největší úspěch považuje paní sbormistryně získání stříbrné medaile na Mezinárodní soutěži pěveckých sborů Iuventus Mundi Cantat Olomouc v roce 1999.

Za školní rok 1995/1996 sbor zpíval při těchto příležitostech: Výroční schůze Jednoty, a. s. (sponzor sboru), Vánoční koncert v Borovanech, Vánoční koncert v Českém Krumlově, Regionální přehlídka DPS v Písku, Chodurův festival, Jarní koncert v Borovanech, Národní přehlídka DPS v Pardubicích.⁴⁸

⁴⁷ Kronika sboru Úsměv

⁴⁸ Dle vyprávění Mgr. J. Jandové

5 Chrámový sbor

Chrámový sbor působí již řadu let v kostele Navštívení Panny Marie v Borovanech. V současnosti ho vede Mgr. Karel Ochozka jr., varhaníkem je Karel Ochozka sr. Sbor má okolo třiceti členů všech věkových kategorií. V repertoáru má skladby z různých období, přes baroko až k současným skladbám.

5.1 Počátky sboru

V kostele se zpívalo vždycky. V každé mši bychom našli zpívanou část. Někdy ji zazpívali lidé, co přišli do kostela na mši a někde se utvořil chrámový sbor, který pak liturgický rok provázel nacvičenými písněmi. Borovanský chrámový sbor vznikl přibližně ve dvacátých letech 20. století a ve vedení se vystřídal mnoho sbormistrů.

Jak sbor pracoval před převzetím Karlem Ochozkou sr., popisuje paní Zdena Tomášková:⁴⁹

„ Před Vánocemi 1942 jsem jako třináctiletá dívka byla pozvána na zkoušku k panu Čupitovi, zda-li jsem hudebně nadána. Zjistil u mne alt a přijal mne do sboru. Pan Čupita – místní obchodník, se nám zpěvákům věnoval jednotlivě tak dlouho, dokud nás za doprovodu houslí nenaučil správně intonačně zpívat. Potom jsme teprve začali se sborem zkoušet v kostele za doprovodu varhan. Naší varhanicí byla „slečna z fary“ – sestra pátera Sukdola, která byla také hospodyní. Dokud byl živý pan děkan Šílený, tak všechny zpěvy byly pouze za doprovodu varhan. Jiné hudebníky v kostele nechtěl nechat hrát. Po jeho smrti – ještě za války, se o chrámový sbor začali zajímat i místní hudebníci. Na starost si vše vzal „Viky“ Valha. Byl vynikající houslista, který pomáhal

⁴⁹ Podle ústního vyprávění zpracoval p. MALÍK (kostelník) pro doplnění farní kroniky, *Náměty pro farní kroniku*, str. 23

panu Čupitovi se sborem i s hudebníky. Nástroje byly smyčcové i dechové. Snad nejvíce očekávaná byla půlnoční mše vánoční s krásným sopránovým sólem Tichá noc (ale v jiné úpravě, než ji veřejnost zná) za doprovodu houslí. Sólistky se střídaly každý rok a to Marie Frojdová a Marie Chrzová. Vánočních mší jsme měli tolik, že jsme zpívali každou neděli o mši až do Hromnic. Ale nebyly to jenom Vánoce, ale i Velikonoce, pouť, májové mše o každé neděli s jinou mariánskou vložkou. Byly také i jiné svátky, pohřby, kdy jsme stále chodili ve čtyřech hlasech. Na pohřeb děkana Šíleného jsme se naučili za tři dny Říhovského requiem. Jednodušší requiem se zpívalo na každém pohřbu.

Po smrti slečny Sukdlové byla varhanicí slečna Milada Petříková z Českých Budějovic. V té době občas hostoval nynější ředitel školy v Třeboni Jaroslav Kohout, rodák z Ledenic. Také nový pan farář Sedláček usedal na zkoušky za varhany a nacvičil s námi vánoční mši, kterou jsme velice rády zpívaly. Pak tu ještě vypomáhal Ing. Bohumil Plánský. Jeho koníčkem byly varhany, které stavěl. U něho se učil také hře současný varhaník Karel Ochozka. Do té doby se šlapal vzduch do měchů. Všechny zkoušky a hudební produkce nám šlapával různolící a usměvavý Josef Malík, zdejší kostelník. Ing. Plánský se nakonec odstěhoval do Krnova, kde působí jako světoznámý stavitel varhan. Když se slečna Petříková stala paní Švarcovou, začala v pokročilém věku hrát na varhany slečna Švecová, která navíc dobře zpívala. Hrála dlouhá léta až do nástupu mladého varhaníka Karla Ochozky, který také od roku 1969 převzal vedení chrámového sboru.“

Fotografie z archivu J. Malíka zachycuje historický chrám. sbor, první zleva p. Tomášková

Karel Ochozka sr. komentuje zpěv a sbor následovně.⁵⁰

„ Zpěv a hudba jsou nedílnou součástí bohoslužby. Od přelomu století začíná narůstat aktivní účast lidu na liturgii. Obnova liturgie po Druhém vatikánském koncilu (1962-65) je také obnovou liturgické hudby. Výhradní postavení mezi hudebními nástroji v kostele mají píšťalové varhany. V Borovanech nám naši předkové zanechali krásný chrám a přestavěné varhany. Ale vždy současní – žijící lidé ho naplňovali hudbou a zpěvem.

Já mohu stručně zmapovat situaci a vývoj lidového duchovního zpěvu a chrámového sboru přibližně od roku 1969, kdy jsem po vojně nastoupil na kůr jako varhaník. Za mého působení se při mších střídala česká Ordinária a to Olejníková, Břízova a od roku 1999 také Ebenova. Duchovní písně se zde zpí-

⁵⁰ Podle ústního vyprávění zpracoval p. MALÍK (kostelník) pro doplnění farní kroniky, *Náměty pro farní kroniku*, str. 23

valy ze Svatováclavského zpěvníku (kancionálu) a postupně od roku 1970 se začal užívat Český kancionál.

Za totality existoval chrámový sbor, který se sice scházel nepravidelně, ale svoji funkci vždy důstojně plnil. Po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 se také uvolnily možnosti pro působení chrámového sboru. V počátečním nadšení se scházeli členové sboru pravidelně dvakrát týdně v pátek a v neděli večer v hudební škole. V té době měl chrámový sbor přibližně 30 členů a čítal: smíšený sbor (soprány, alty, tenory a basy), varhany, dirigenta a příležitostně i komorní orchestr (příčná flétna, housle, viola, kontrabas, klarinet, lesní roh, tympány, trubka).

Borovanský chrámový sbor spolupracoval také s hudebníky a zpěváky, kteří dojížděli z Trhových Svinů a to na několik akcí v Borovanech i v Trhových Svinech (poutní slavnosti, půlnoční mše, atd.). Společně jsme hráli v klášteře v Nových Hradech, několikrát na poutním místě Dobrá Voda u Nových Hradů, také při svěcení zvonů v Trhových Svinech, ale i na návštěvě v sousedním Rakousku v Gutau, kde byla o Vánocích provedena Rybova mše Hej, mistře a některé pastorely. V dalších letech jsme gutauské hudebníky a zpěváky přivítali na kůru v Borovanech. Chrámový sbor také zpíval při svěcení kříže na hřbitově v Borku a při svěcení nové kaple v Třebči.“

Foto z archivu J. Malíka, chrám. sbor, Nové Hrady, 1995

5.2 Liturgický zpěv

„Vyjádření víry hudbou je součástí dějství inkarnace Slova.“⁵¹

Liturgický zpěv je pojatý jako výraz chvály, díky a proseb. Zpěv je způsob přednesu liturgických textů, které víru vyjadřují. Prošel rozmanitými vývojovými etapami. V dnešní době není již církev šířitelka kultury v celém jejím rozsahu, jako to bylo před stoletími, ale vybírá si z chrámové hudby jen to, co pro svou liturgii potřebuje.⁵²

Přesná hranice mezi duchovní a světskou hudbou se těžko stanovuje a každý jedinec ji vnímá jinak. Zrovnoprávnění latiny s ostatními jazyky a respektování kulturní různorodosti národů přineslo změny i v chrámové hudbě. Dnešní chrámový hudebník je svobodnější ve výběru hudebního slohu, jazyka, nástrojů atd., ale s touto svobodou souvisí i odpovědnost – hudba má být podle liturgických předpisů, repertoár umělecký podle kulturní úrovně přítomného

⁵¹ JOSEPH RATZINGER, nynější papež BENEDIKT XVI.

⁵² *Stručné dějiny hudby a zpěvu v liturgii*, str. 8

lidu a má přispívat nejen k liturgii, ale i ke kulturnímu povznesení dané společnosti.⁵³

Jazykem římské církve byla zpočátku řečtina. Přibližně od konce 3. století převládla latina. Ta měla monopolní postavení až do druhého vatikánského koncilu, který schválil používání národních jazyků, ale latinu uznal jako svůj vlastní jazyk. Z tohoto důvodu směl lid zpívat v národním jazyce jen mimo liturgii. Změna nastala až v 15. století, kdy zavedli národní jazyk do své liturgie husité. Od 17. století začala církev tolerovat i zpěv český.⁵⁴

O zpěvu na Velké Moravě existují pouze dohady. Za nejstarší projev zpěvu lidu se považuje zkomolenina Kyrie eleison „Krléš“. Je pravděpodobné, že tomuto zpěvu učili lid již misionáři ze Západu, kteří přišli na Velkou Moravu před Cyrilem a Metodějem.⁵⁵

V 10. století u nás převládla latinská liturgie a tak lid hledal způsob, jak vyjádřit své city. V této době vznikly dvě nejstarší české písně – Hospodine, pomiluj ny a Svatý Václave. Obě písně se však zpívaly mimo liturgii. Nejstarší notové záznamy obou písní pochází ze 14. (Hospodine, pomiluj ny) a 15. století (Svatý Václave).⁵⁶

Ke konci 14. století již existovalo více českých písní, ale stále se zpívaly mimo liturgii. K vývoji lidové duchovní písně v 15. a 16. století přispěly latinské veršované strofické písně, ovlivněné melodicky gregoriánským chorálem, tzv. *cantio* (1.p. sg.).⁵⁷

Husité používali při liturgii latinu i češtinu. Nejdůležitější památkou z této doby je *Jistebnický kancionál*, který byl sepsán po husitských válkách před rokem 1450. Obsahuje liturgické i neliturgické písně a zpěvy pražských husitů (umírnění husité). Význam pro další vydávání zpěvníků měla Jednota

⁵³ *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, str. 36-37

⁵⁴ *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, str. 24

⁵⁵ *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, str. 24-25

⁵⁶ *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, str. 24-25

⁵⁷ *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, str. 24-25

bratrská (potomci husitských radikálů). Vydala několik zpěvníků, nejstarší se bohužel nedochovaly. Mezi nejcennější patří kancionály redigované Janem Blahoslavem – Šamotulský a Ivančický. Další staletí přinesly další cenné zpěvníky duchovní hudby – dílo Adama Michny z Otradovic (Česká mariánská muzika, Svatoroční muzika), Václava Matěje Šteyera (Český kancionál), Jana Josefa Božana (Slavíček rajský) a dalších.⁵⁸

Po druhém vatikánském koncilu, který vyzval lid, aby se aktivně podílel na zpěvu, došlo k živelné tvorbě rozdílné kvality. To si vyžádalo vydání *Kancionálu* v redakci Karla Cikrleho, který odrážel liturgické změny po koncilu. Byl také proveden nový výběr a redakce melodií i textů. Nejkrásnější písně se považují ty, které vznikly z pramenů 15. – 17. století. Každá doba zanechala otisk v hudbě a tak zkušený a historicky poučený hudebník odhadne dobu jejího vzniku. Tak, jako se vyvíjí světská hudba, vyvíjí se i hudba duchovní a až následující generace ji bude s odstupem času spravedlivě hodnotit.⁵⁹

5.3 ZUŠ Borovany

V září 1988 byla v Borovanech poprvé otevřena detašovaná třída lidové školy umění v Trhových Svinech. Místnosti pro činnost nalezla v budově bývalého zdravotního střediska na Žižkově náměstí. Klavír a housle se vyučovaly dva dny v týdnu. Hra na dechové nástroje se učila nejdříve v sále za hotelem, později v zasedací síni v radnici. Pro školní rok 1987/1988 získala detašovaná třída další místnosti ve zdravotním středisku. Měla k dispozici již čtyři třídy, v nichž se ve jmenovaném roce vyučovalo třináct žáků hře na klavír, šest na housle, sedm na trubku a zobcovou flétnu a jeden na akordeon. Nejmenší žáci se učili v přípravném oddělení hudební nauku. Na škole působili tito učitelé – pan učitel Šedivý, paní učitelka Nováková, pan učitel Drobílek a paní učitelka

⁵⁸ *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, str. 25-27

⁵⁹ *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, str. 28-30

telka Dudová. Třídy byly vybavovány postupně a tak, aby LŠU nejen dobře vyučovala žáky hru na nástroj, ale rozvíjela i estetické cítění a prohlubovala vztah k hudbě a umění vůbec. Protože ve školním roce 1987/1988 bylo v jednotlivých ročnících dosud málo žáků, museli žáci vyšších ročníků nadále dojíždět na kolektivní výuku hudební nauky do Trhových Svinů a do Ledenic.

1.července 1991 se borovanská umělecká škola osamostatnila a v září školního roku 1991/1992 přivítala 128 žáků. Změnil se i pedagogický kolektiv. Ve škole učili - Karel Ochozka, Eva Tumpachová, Jitka Dudová, Marie Ochozková, Věra Kulhanová, Petr Špatný, Rudolf Sezemský a Renata Kubínová (výtvarný obor). V tomto školním roce uspořádali se svými žáky dva předvánoční večírky, koncert v mateřské škole, koncert pro důchodce a koncert u příležitosti rozsvícení vánočního stromu na borovanském náměstí.

V roce 1996 borovanská základní umělecká škola oslavila malé kulaté jubileum a to pět let svého trvání. Koncem roku 1995 se osamostatnila i lednická škola a tím byly zrušeny veškeré pobočky. V roce 1996 školu navštěvovalo 200 žáků a to od žáků mateřské školy až po studenty středních škol. Nejvíce zájemců má hudební obor, ale i obory taneční a výtvarný si našly své žáky. Škola každoročně pořádá absolventské koncerty, výtvarný obor výstavy svých prací a žáci tanečního sboru vystupují při koncertech ZUŠ. Někteří žáci i učitelé působí rovněž celoročně v chrámovém sboru.⁶⁰

5.4 Členové sboru

Členové chrámového sboru jsou zpěváci s hudebním vzděláním (někteří učitelé z umělecké školy nebo studenti) i bez hudebního vzdělání. Jako hosté se sborem při některých příležitostech vystupují přátelé z Jihočeského divadla, například Václav Janeček nebo Aleš Voráček a také studenti z českobudějovické konzervatoře.

⁶⁰ *Kronika města Borovany*

5.5 Sbornistr Karel Ochozka jr.

Karel Ochozka jr. se narodil 24. května 1979 v Českém Krumlově do hudební rodiny. Od tří let se u své matky učil hře na klavír a v šesti letech začal navštěvovat Základní uměleckou školu Otakara Jeremiáše v Českých Budějovicích (Mgr. Štajnochrová). Hrál na různých koncertech a soutěžích, kde se pravidelně umisťoval na předních místech.

Po ukončení základní školy začal studovat na Konzervatoři v Českých Budějovicích obor Chránová hudba, spolu se studiem hry na varhany a dirigováním. Po absolutoriu nastoupil na Teologickou fakultu Jihočeské univerzity, kde vystudoval obor Pedagog volného času a obor Učitelství náboženství a etiky. Studium ukončil promocí v roce 2004.

Nyní vyučuje na této fakultě a zároveň na ZUŠ Borovany (klavír, klávesy). Ještě při studiu konzervatoře začal získávat praxi ve vedení zkoušek s různými sbory. Vystupuje na koncertech ZUŠ Borovany a dalších hudebních akcích po celé republice.

5.6 Repertoár sboru

Hlavní náplní chránového sboru je zajištění hudby a zpěvu během církevního roku. Repertoár sboru zahrnuje díla starých mistrů od renesance, baroko až po současnost. Nezapomíná ani na pramen veškeré evropské hudby a současně na bohatý zdroj inspirace hudební i duchovní – nadčasový gregoriánský chorál.⁶¹ Nové písně se pro chránový sbor hledají snadněji, než pro dětský sbor. Borovanský kostel má bohatý archiv, čerpá se z webových stránek a také od přátel a spolužáků. Nyní pár příkladů z notového archivu (výčet repertoáru dle příležitostí – viz přílohy).

⁶¹ Dle vyprávění K. Ochozky sr.

Jan Jakub Ryba – Česká mše vánoční „Hej, mistře!“, Vojtěch Říhovský – Hosanna filio David, Martini di Bologna – In monte oliveti, Jacobus Gallus Handl – Ecce quomodo moritur justus, Bohuslav Jeremiáš – Smutná jest duše má, Daniel Read – Vykoupení, César Franck – Chléb svatých andělů, Adam Václav Michna z Otradovic (Svatočasná muzika) – Na bubny, trouby, píšťaly, Bedřich Smetana – Česká píseň, Georg Fridrich Händel – Bud' tobě sláva, František Suchý – Hymnus, Giovanni Croce – Zwei lateinische Fastengesänge alter Meister, Georg Fridrich Händel – Canticorum, Bohumil Kašpar – Pašije na Květnou neděli, Adeste fideles, Adam Václav Michna z Otradovic – Vánoční magnet a střelec, a další.

5.7 Spolupráce

Sbor rozvíjí vztahy v rovině pracovní i osobní se sbory z měst: Česká republika: Ledenice, Nové Hrady, Trhové Sviny; Švýcarsko: Mühleturnen (výměnné pobyty i s DPS Úsměv); Rakousko: Gutau. Z Trhových Svinů dojíždějí hudebníci do komorního orchestru. Letos (r. 2007) se chystají koncerty při příležitosti opravy borovanského pozitivu. Proběhnou tři – v Borovanech, na Nových Hradech a v Ledenicích.

5.8 Řízení sboru, zkoušky

Chrámový sbor se schází jednou za týden v neděli v budově základní umělecké školy vždy přibližně dva měsíce před velkým svátkem, jako jsou Vánoce či Velikonoce. Na další svátky, které se neslaví několik dní stačí tři, čtyři zkoušky na oživení repertoáru, který se neinovuje často. Sbor se ročně naučí pár skladeb nových, ale většinou čerpá již ze zažitých písní.

Členové se před zkouškou sami doma rozezpívají a na zkoušku tedy přichází rozcvičení. Zkouška se koncipuje podle zamýšleného cíle – pokud se

sbor učí novou skladbu, využívají se prostory ZUŠ na dělenou zkoušku, kdy se sbor rozdělí a skladbu nacvičí po hlasech (jednotlivé party učí K. Ochozka jr. – soprány a alty, K. Ochozka sr. – tenory, M. Tröstl – basy). Poté se sbor opět sejde v salonku ZUŠ a skladba zazní ve čtyřhlasu. Pokud se písně jen opakují z dřívějších let, sbor zůstává v jedné místnosti. V závěru zkoušky se nacvičují tektonické a agogické změny v písních.

Sbor zkouší od října do prosince na Vánoce, únor až duben na Velikonoce, červen na pouť (druhá červencová neděle) a v září na svátek českého patrona sv. Václava.

5.9 Kalendář akcí

Veřejné zpívání chrámového sboru se řídí liturgickým rokem. Církevní rok začíná 1. nedělí adventní, která připadá na přelom listopadu a prosince. Po adventu následují Vánoce, které vrcholí slavnostmi Zjevení Páně a Křtu Páně. Potom nastává mezidobí. Popeleční středou začíná 40denní příprava na Velikonoce, takzvaná doba postní. Ta vrcholí Svatým týdnem a Velikonočním triduem – vrcholem celého křesťanského slavení, slavností Zmrtvýchvstání Páně. Následujících padesát dní trvá doba velikonoční, která končí slavností Nanebevstoupení Páně a Sslání Ducha svatého neboli Letnicemi, po nichž nastává znovu dlouhé mezidobí. To ukončuje až začátek adventu, začátek dalšího církevního roku.⁶²

Tento liturgický kalendář vznikl překrytím dvou velkých cyklů, jednoho pohyblivého, druhého stálého. Stálý cyklus svátků je vázán na pevná data kalendáře, tj. na dny v měsíci. Nejvýznamnějšími svátky s pevným datem jsou Vánoce. K těmto svátkům patří i naprostá většina svátků svatých. Druhý, pohyblivý cyklus je závislý na datu Velikonoc a od nich se odpočítává. Kromě Velikonoc mezi tzv. pohyblivé svátky patří Popeleční středa či Sslání Ducha

⁶² *Liturgický kalendář*, str. 20-71

svatého. Pohyblivým svátkem je i 1. adventní neděle, jelikož se jedná o 4. neděli před 25. prosincem a datum této neděle se mění každý rok.⁶³

Církevní rok má mnoho společných bodů s občanským kalendářem, v našich zemích se jedná o Velikonoce, Vánoce, 5. červenec – svátek Cyrila a Metoděje a 28. září – svátek sv. Václava a státní svátek české státnosti.

Sbor pravidelně zpívá na Vánoce, Velikonoce, na svátek sv. Václava a na borovanskou pouť, která připadá na třetí červencovou neděli.

5.10 Osobnost Borovan a jeho pohled na chrámový sbor⁶⁴

O chrámovém sboru jsem si povídala s borovanským farářem Petrem Plášilem. V Borovanech působí již devátým rokem.

„Po ukončení studia jsem byl vysvěcen 2. května 1998. Půl roku jsem působil v Českých Budějovicích jako kaplan (to je administrátorská funkce, během níž se získává vhled do praxe) a již jako farář jsem nastoupil do Borovan. Spravuji tři farnosti – Borovany, Mladošovice a Jílovice. Při setkáních s dalšími faráři z okolí mohu působení tamějších hudebních těles srovnat a konstatovat ze svého laického pohledu, že v Borovanech působí nejnávštěvnější sbor a je přínosem pro liturgii i pro kulturní život obce. Při větších oslavách, jakými jsou například Vánoce, jezdí k nám do kostela i lidé z okolí právě kvůli příjemnému hudebnímu doprovodu.

Před každým „vystoupením“ sboru se přijde domluvit Karel Ochozka na repertoáru. Většinou to není třeba, protože chrámový repertoár je stálějšího charakteru. Víím, že v některých kostelech je spolupráce mezi farářem a varhaníkem obtížná, každý prosazuje svůj pohled a názory. V Borovanech je spolupráce výborná. Členové chrámového sboru jsou dobrovolníci, nic za svůj zpěv

⁶³ Liturgický kalendář, str. 8

⁶⁴ Dle ústního vyprávění p. Petra Plášila

nedostanou. Prokazují svým zpěvem službu ostatním, ale doufám, že si i oni sami z kostela odnesou hezké zážitky, ať už třeba jen kulturní. Letos chystáme farní pouť a jako poděkování jsem chrámovému sboru nabídl bezplatnou účast. Pojedeme do Rožmitálu pod Třemšínem, kde působil Jan Jakub Ryba. Zde poprvé zazněla vánoční mše Hej, mistře!. Navštívíme také Svatou horu u Příbrami, kde se často koncertuje.

Borovany, ač jsou malé město, jsou bohaté na kulturní život a doufám, že mohu říci, že i farnost ke kultuře přispívá. Chystají se tu koncerty při příležitosti opravy pozitivu, a další – například varhanní koncert s účastí světových umělců – Jaroslava Tůmy (varhany), Gabriely Demeterové (housle) a dalších.

Farnost také pořádá různé přednášky a účast na nich bývá vysoká. Probírají se otázky ze širokého okruhu – z historie, psychologie, ekologie. Nevyhýbáme se ani nepříjemným a kontroverzním problémům z historie - plánujeme přednášku na téma „Kladivo na čarodějnice“. Snažíme se pochopit, proč události vznikly a jak, protože lidé o tomto tématu moc nevědí.

Pokud bych měl shrnout předchozí vyprávění, jsem opravdu rád, že působím při farnosti s kvalitním sborem a že i já mohu přispět ke kulturnímu životu obce.“

6 Kultura v Borovanech

Během roku se Borovanech pořádají různé kulturní akce. Po Novém roce místní spolky, jak jsou hasiči nebo Tělovýchovná jednota Calofrig, organizují plesy v sále za hotelem. Pravidelně se tu pořádá i diskotéka pro mládež a setkání „Hrátky pro důchodce“. Sál také hojně využívá základní škola i základní umělecká škola na koncerty vánoční či závěrečné.

Od roku 2002 se pravidelně pořádají Borovanské slavnosti, které jsou každý rok „zasvěcené“ jiné události, například výročí první zmínky o Borovanech, výročí založení kláštera nebo byly věnované borovanským pověstem a letošní (2007) si kladou za cíl oživit doudebský folklór. Budou pojaté jako poděkování paní Marii Bočkové, která se folklóru věnovala odmala.⁶⁵

Další větší slavností je Borůvkobraní, která je událostí spíše gastronomickou než kulturní a je pořádána za charitativním účelem (prodej papírových srdcí a výtěžek je věnován místní organizaci pro tělesně postižené). Na tyto dvě větší akce se mohou pozvat i umělecké skupiny, které většinou přesahují finanční možnosti města. Organizování těchto a dalších kulturních záležitostí má na starosti kulturní referentka, paní Alena Seberová.⁶⁶

Dalšími kulturními akcemi pořádanými mimo základní školu a základní uměleckou školu jsou různé koncerty, odehrávající se například v altánu v zámeckém parku, činnost Nazarethu (chráněná dílna pro tělesně postižené), promítání filmů v kině na nádvoří zámku, různé přednášky (cestování, tradice,..) a další.

⁶⁵ Dle ústního vyprávění Aleny Seberové

⁶⁶ Dle ústního vyprávění Aleny Seberové

6.1 Partnerství s městy v zahraničí

U řeky Pádu, přibližně 70 kilometrů jižně od Benátek, našly Borovany partnera ve srovnatelně velkém městečku Jolanda di Savoia.

Jak to tak bývá, tomuto zájmu dal impuls borovanský rodák Ing. Zíka, který v Itálii studoval a díky jeho vazbám se právě na něho obrátili zástupci města Jolanda di Savoia s přáním najít v jižních Čechách partnera. Borovanští zastupitelé souhlasili. Partnerství s městem, které leží 5 metrů pod hladinou řeky Pádu i hladinou moře, se rozvinulo do několika návštěv. Výsledkem seznámení byla rámcová dohoda o partnerství obsahující několik bodů, které by se postupně realizovaly. Jedná se například o to, za jakých podmínek by Italové mohli dodávat sójové produkty borovanským zpracovatelům. Obě strany budou hledat cesty k levnému a kvalitnímu pobytu dětí u moře, čeští studenti by mohli jezdit na sezónní brigády na zemědělské farmy. Návrh dohody obsahuje také možnost výměnných pobytů a turnajů sportovních oddílů. A v neposlední řadě by se obyvatelé obou měst různých států měli sbližovat při výstavách fotografií, obrazů a při hudebních produkcích. Jolanda di Savoia je zajímavé místo svojí polohou i tím, že jako jedno z mála evropských míst pěstuje rýži.⁶⁷

Borovany nemají přátele jen v Itálii. Rozvíjí se spolupráce i s městem ve Švýcarsku – Mühleturnen. V práci jsem již zmínila hudební výměnné pobyty dětského i chrámového sboru. Borovany v počátku spolupráce navštívila šestičlenná delegace, aby se seznámila s chodem města. V té době proběhly oslavy stého výročí založení místního dobrovolného hasičského sboru. Hosté se také zajímali o možnosti turistiky v Borovanech a okolí a jednali z představiteli základní školy o výměnných pobytech dětí.⁶⁸

⁶⁷ Českobudějovické listy ze dne 24.8.2002, IVANA PÍHOVÁ

⁶⁸ Českobudějovické listy ze dne 16.10.1995

6.2 Trocnovské slavnosti a festival

Jan Žižka v nadživotní velikosti shlíží z kamenného podstavce na stanový tábor, jezdce na koních a početnou skupinu zpívajících mužů a žen. Rozdíl oproti době husitské tkví především v hudebním žánru, kterým je folk, country a tramské písničky – v areálu Žižkova památníku se opět koná festival Jihočeské zpívání. Krátce po poledni vystoupili interpreti, kteří se s přestávkami střídali na pódiu až do pozdních nočních hodin. Festival myslel i na děti, pro které v sobotu přijelo zahrát opavské divadlo. Atmosféru hudebního setkání dokreslila i další součást doprovodného programu, výstava kreseb a fotografií pod širým nebem.⁶⁹

Pravidelně se také konají trocnovské slavnosti (vždy k nějakému výročí, které souvisí s husitskými událostmi), jež doprovází pečení praseta a tramské písničky.

6.3 Loutkářský a divadelní spolek Jiskra

Loutkářský a divadelní spolek Jiskra, tvořený členy místního dobrovolného sboru hasičů oslavil v roce 2005 padesáté výročí své činnosti. Motto vyjadřuje vztah k jejich koníčku: „Kdo rozdává radost, bohatne – kdo rozdává radost dětem, stává se milionářem.“

Divadlo vzniklo iniciativou pana učitele Václava Saláka. Ten kolem sebe soustředil žáky z vyšších ročníků a vytvořil loutkovou scénu v sále zámku, kde sídlila základní škola. Loutky jim prodal radostický řezbář pan Nováček a soubor mohl začít nacvičovat první hru. Kolik her se tehdy nacvičilo a odehrálo už nyní nelze zjistit. Jeden chlapec byl loutkoherectvím tak „unesen“, že o pár desítek let později stál u vzniku hasičského loutkového a divadelního spolku Jiskra. Ten chlapec se jmenoval Václav Hanzal. Na začátku provázely spo-

⁶⁹ Českobudějovické listy ze dne 22.7.2002, HANA SVÍTILOVÁ

lek různé překážky a těžkosti. Ovšem, když v prosinci 1955 se hráli první představení, ovládla je ještě větší chuť hrát. Děti byly nadšené.

Soubor se v počátcích několikrát stěhoval, až v roce 1970 mohl „pokřtít“ hasičský kulturní sál. Tentokrát tedy začínali bez obav, že přijdou o střechu nad hlavou.⁷⁰

Nyní soubor hraje několik představení za sezónu, principálem je stále Václav Hanzal a jezdí rozdávat radost dětem do okolních měst a vesnic. Pravidelným hostem je i na Skupových Strakonících a dalších festivalech. Loutkářskou sezonu ukončuje začátek „hasičování“, jak pan Václav Hanzal hasičské sportování nazývá.⁷¹

6.4 Živý Betlém

Od roku 1992 pěstují Borovany tradici Živého Betlému. Nechybí zde Panna Maria, Josef, Ježíšek, tři králové, pastýři, ani ovečka s beránkem. Původní inspirace je z návštěvy německého města Řezna, kde se staví živý obraz Betléma. V Borovanech se hraje scénka, jejímž impresáriem se stává starosta pan PhDr. Stanislav Malík. Rekvizity mají většinou herci svoje, zbytek sežene starosta, něco se půjčí. Obyvatelé městečka tak „naživo“ spatří scénku starou přes dva tisíce let. V borovanském betlému hrají i živá zvířata – ovečky, kozy, koně, poníci a další. Většina hudby se line z reproduktorů, jedinou výjimkou je vystoupení pištců – čtyř bratrů Tröstlových. Nejmladší z nich začínal hrát už jako miminko – hrál totiž Ježíška. Samotný výběr nemluvněte je značně složitý. Musí být staré od půl roku zhruba do roku, starší dítě už by celé představení nevydrželo ležet v jesličkách a chtělo by ven. Když dozní koledy i poslední promluva z reproduktoru, zavalí diváci jesličky obstoupené koledníky, nad nimiž v pozadí obětavě od začátku stojí na štaflích zářivý anděl. Všichni příchozí

⁷⁰ Zlaté výročí Jiskry 1955-2005, FRANTIŠEK KADLEC, str. 5-16

⁷¹ Českobudějovické listy, 18.2.2002, JAN CHMELÍK

si chtějí zblízka prohlédnout Svatou rodinu a poklonit se Ježíškovi, byť do Štědrého večera, kdy se podle tradice slaví příchod Ježíše na svět, schází ještě několik dnů.⁷²

6.5 Doudlebská tradice

V následující kapitole si neklademe za cíl podat vyčerpávající informaci o doudlebském folklóru. To již učinili jiní a toto téma je jistě nosné pro samostatnou práci. Následující odstavce budou poděkováním paní Marii Bočkové, která této tradici zasvětila veškerý svůj čas a ochotně půjčovala kroje pro sborová i další vystoupení.

Marie Bočková se narodila do rodiny, kde se často zpívalo pro radost. Doma, v kostele, na louce, na pastvě, když bylo člověku veselo i smutno. Když byla patnáctileté děvče, poprvé se oblékla do kroje po babičce. Napadlo ji, že když její babička měla kroj, budou mít kroje i další babičky. Na kole objela ves, od babiček vyprosila části krojů, opravila a uložila.

Dlouho byla členkou Trocnovské dudácké muziky, kde program zpestřovala doudlebskými tanci, jako je „chozenej“, „proplétanej“ nebo „smrt'ák“. Když dudácká muzika ukončila svou činnost, tancování jí moc chybělo. Dala dohromady patnáct dívek z Třebče a Dvorce a naučila je příst. Skupina si začala říkat „Přadlenky“.

K písňím a tancům postupně přidávala verše, pověsti a pohádky, které sepsala do sborníku, který vydalo Jihočeské muzeum. Ve svých prózách používá doudlebské nářečí, protože je melodické, obrazné a vtipné.

O přetrvání doudlebského folklóru se zasloužilo ústní podání, kdy si lidé předávali pohádky, písňe a zvyky. Bohužel lidové vyprávění v dnešní době

⁷² Českobudějovické listy ze dne 21. 12. 1998, autor ERWIN OTTA

vytlačila televize s rádiem a tak díky lidem, jako je paní Bočková, si můžeme přečíst staré pohádky a dozvědět se něco ze života našich babiček a dědů.

Mohli bychom si myslet, že se upřednostňuje jen doulebská písnička. Paní Bočková si také ráda poslechne moderní hudbu, ale jen když ji „netahá za uši a neuráží“. Písničky předků podle ní mají vždycky krásnou notu a svůj příběh. Člověk by musel mít němou duši, aby je nevnímal.⁷³

⁷³ *Českobudějovické listy*, 10.5.1996, JAN CHMELÍK

Závěr

Na počátku bylo slovo nebo spíše několik slov. Sborový zpěv v Borovanech v letech 1980 – 2005. Téma diplomové práce, které mi bylo bližší tím, že jsem se ještě před pár lety sama účastnila sborového života v Borovanech. Téma, které svým zpracováním snad přinese poučení každému čtenáři, který se o něj bude zajímat.

V úvodu k práci jsem si stanovila cíl – podat alespoň malý náhled do sborového i kulturního života v Borovanech. Pokud mohu říci, cíl byl naplněn. Při plánování kapitol jsem se setkala s několika překážkami. O borovanských sborech neexistuje žádný písemný záznam širšího obsahu, jen v kronikách a novinových výstřižcích je uchován malý zlomek působení těchto sborů.

V práci jsem nechtěla rozvádět teorii ke sborovému tématu, ta je zpracována v mnoha publikacích. V několika kapitolách jsem jen velice stručně nastínila otázky, které musí každý sbormistr prakticky řešit a také se na ně sbormistrů zeptala. Praktická zjištění jsem pak zpracovala do kapitol, týkajících se přímo každého sboru.

Borovany jsou kulturní město s mnoha příležitostmi. Každý měsíc v roce má program, ze kterého si snad každý vybere. Školní mládež do patnácti let má široký výběr z nabídky odpoledních aktivit, pořádaných základní školou – fotbal, aikido, modelářský kroužek (zájmové kroužky), pěvecký sbor (nepovinný předmět) a další. Starší, od patnácti výše mají kromě větších starostí se školou o zábavu postaráno ve formě diskotéky. Nebudu zde soudit její organizaci, má své zastánce i odpůrce. Ovšem na potácející se postavy, mnohdy neploletých dětí není hezký pohled. Dospělí tu mají větší výběr – koncerty organizované školou základní i uměleckou, radnicí, různé besedy a přednášky na zajímavá témata a další.

Pěvecký sbor Úsměv vchoval už mnoho generací mladých zpěváků a zpěvaček. Za svůj čas, strávený zkouškami, koncertováním a sklízením úspě-

chů za odvedenou dřinu dostanou velký díl zodpovědnosti a smyslu pro kolektiv. Najdou si v něm další kamarády a mnohdy díky sboru mají kamarády po celé České republice. Díky pobytům v různých rodinách získají i určitou dávku tolerance k odlišnosti (dítě z nevěřící rodiny pozná zvyky rodiny věřící, dítě z malého města pozná život ve velkoměstě, atd.). Za dobu působení ve sboru odvedou velký kus práce, naučí se desítky písniček a radost ze zpívání se z celého sboru přímo „line“. Poznala jsem to na jedné zkoušce, kdy mi jen tak pro radost zazpívali svou oblíbenou písničku „I will follow him“. Najednou to nebyly ty neposlušné děti, které jsem zažila na praxi, ale „jeptišky“ s dokonalým výrazem.

Chránový sbor je oproti dětskému sboru neporovnatelný. Právě už jen svou funkcí, kterou plní během liturgického roku. Ať jsou členové věřící či nevěřící, z kostela si vždy odnesou hluboké zážitky. Věřím, že i lidé, kteří do kostela přijdou na „půlnoční“, přijdou také kvůli Rybově mši „Hej, mistře!“. V písničkách se sbor setká s hlubokou vírou, ale i s lidskými city a filozofickými otázkami – je víra láska? Do sboru chodí i mladí, kterým by měla být bližší hudba z rádia a oni s radostí zpívají písně autorů, které od nás dělí několik století.

Jsem ráda, že jsem měla tu možnost oba sbory navštěvovat. Mnohé mě naučily a to nejen písničky. Podívala jsem se s nimi na mnohá místa a naučila se spolupracovat s ostatními. Vždy jsem pociťovala velký strach, když jsem měla sama hrát na koncertě a poslouchalo mne mnoho párů uší. Ve sboru to bylo jiné – na pódiu už člověk není sám.

Co ještě říci na závěr? Budu doufat, že moje práce nebyla zbytečná, že přinese poučení o jednom malém městě na jihu Čech a jeho dvou sborech, ale také i kultuře, kterou se celkem daří rozvíjet.

Seznam použitých pramenů

MALÍK, JOSEF: *Náměty pro farní kroniku*, 1998

JANDOVÁ, JANA: *Kronika sboru Úsměv*

Kronika města Borovany

KADLEC, FRANTIŠEK: *Zlaté výročí Jiskry 1955-2005, 2005 (almanach)*

Notový archiv sboru Úsměv

Notový archiv chrámového sboru

Českobudějovické listy (archivované články o Borovanech)

Borovanský zpravodaj

Seznam použité literatury

KOVÁŘ, Daniel, ODLOŽIL, Petr: *Borovany*, České Budějovice, Okresní úřad 2000

Borovany. Vlastivědný sborník k osmistému výročí první zprávy o obci. Redakčně připravil PhDr. Stanislav Malík s kolektivem autorů. Borovany, Městský národní výbor 1986

KUNETKA, FRANTIŠEK: *Stručné dějiny hudby a zpěvu v liturgii*, Olomouc, Maticе cyrilometodějská, s. r. o. 1999

SEHNAL, JIŘÍ: *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*, Brno, Biskupství brněnské – Středisko pro liturgickou hudbu 1997

Liturgický kalendář 2006-2007 pro české a moravské diecéze, Praha 2006, Katolický týdeník, s. r. o.

Přílohy

Seznam skladeb chrámového sboru

Obecné:

1. Aby nás Pán Bůh miloval
2. Beethoven L. v. – Óda na radost
3. Beethoven L. v. – Sláva Boží
4. Bruckner A. – Locus iste
5. Brixi F. – Confitebor tibi, Domine
6. Croce G. – O vos omnes
7. Douša K. – Missa in honorem Sancti Venceslav I.
8. Duch Páně naplňuje celý svět
9. Elgar E. – Ave verum
10. Franck C. – Chléb svatých andělů
11. Hle, velekněz
12. upr. Fráňa K. – Introitus – Omnes gentes
13. Iubilare et exultate
14. Kristus vítězí
15. Mozart W. A. – Ave verum
16. Palestrina G. P. – Domine salvum fac regem
17. Resl J., Sládek J. V. – Svatý Václave
18. Říhovský Ad. – Missa brevis, op. 32
19. Říhovský Ad. – Missa dominicalis, op. 17
20. Smetana B. – Modlitba
21. Smetana B. – Pozdrav pěvecký
22. Tamquam Agnus

23. Webber A. L. – Apoštolská

Mariánské:

1. anonym – Svatohorský Zdravas
2. Arcadelt – Ave Maria
3. Eben P. – Matičko boží
4. Hagerdon F. – Královně vesmíru
5. Kubát N. – Zdravas, Maria
6. Lexa I. Q. – Ó matko, pomocnice naše
7. Michna A. – Zdravas Maria, Panno
8. Michna A. – Nebeští kavalérové
9. Mozart W. A. – Zdravas Maria
10. Sicilská – O Sanctissima
11. ? – Zdráva buď Maria, Královno ráje

Vánoční:

1. franc. koleda – Adeste fideles
2. Bach J. S. – chorál Bílá záře
3. anglic. koleda – Bim – bam
4. Gruber F. – Tichá noc
5. koleda – Jasná noc
6. Krček J. (upr.) – Čas radosti, veselosti
7. Krček J. – Dítě se nám narodilo
8. Krček J. - Děťátko se narodilo
9. Krček J. – Poslouchejte, křesťané

10. Krček J. – Zvěstujeme vám radost
11. Linek J. I. – Pastorella iucunda
12. Linek J. I. – Pojd' me, bratře, k Betlému
13. Linek J. I. – Vzhůru, pastouškové
14. Bendelsohn-Bartholdy – Hle, andělé zpívají
15. Renden L., Brooks – Malé město Betlémské
16. Ryba J. J. – Česká mše vánoční „Hej, mistře!“
17. Ryba J. J. – Mše vánoční II.
18. Ryba J. J. – Housle zněte
19. Ryba J. J. – Spi, spi, neviňátko
20. Seger J. – Christus nobis natus est
21. Stecker K. – směs koled
22. Vodňanský J. K. – Óda I. Vánoční

Velikonoční:

1. Händl J. G. – Ecce quomodo
2. Händl J. G. – Bud' tobě sláva
3. Holík F. – chorální pašije
4. Jeremiáš B. – Smutná je duše má
5. Kašpar B. – pašije
6. Leitner K. A. – Hosanna filio David
7. Martini P. – In monte Oliveti
8. Nováček J. – Nejlepšímu příteli
9. Palestrina G. P. – Lidé, co jsem činil tobě
10. Palestrina G. P. – O, Bone Jesu
11. Read D. – Vykoupení

12. Říhový V. – Hosanna filio David
13. Suchý F. – Hymnus
14. zpěvy z Taize – Adoramus te Christi
15. zpěvy z Taize – Exaltabo Te
16. zpěvy z Taize – Kristus vstal z mrtvých
17. zpěvy z Taize – Laudate omnes gentes
18. zpěvy z Taize – Per crucem

Notová příloha (sbor Úsměv)

10

Parce Domine **NEDÁVAT**

MENEGALI (XVIII. stor.)

Par - ce Do - mi - ne, par - ce Do - mi - ne!
Par - ce Do - mi - ne, par - ce Do - mi - ne!
par - ce Do - mi - ne, par - ce Do - mi - ne!

mf par - ce po - pu - lo tu - o, par - ce, par - ce, et ne des
f par - ce po - pu - lo tu - o, par - ce, par - ce Do - mi - ne par - ce, et ne des
mf par - ce po - pu - lo tu - o, par - ce, par - ce Do - mi - ne par - ce, et ne des

cresc. hae - re - di - ta - tem, hae - re - di - ta - tem, tu - om, in per - di - ti -
cresc. hae - re - di - ta - tem, hae - re - di - ta - tem, tu - om, in per - di - ti -
cresc. hae - re - di - ta - tem, hae - re - di - ta - tem, tu - om, in per - di - ti -

dim. o - nem, in - per - di - ti - o - nem, - *pp*
dim. o - nem, in - per - di - ti - o - nem, - *pp*
di - ti - o - nem, in per di ti - o - nem.

servis

V dobré sborové náladě

In the mood - J. Garland

$\text{♩} = 148$ (se swingem a v pohodě) Úprava pro Loučňáček: Petr Lukáš

Melody

Choir

Piano

5

9

Assolo Sbor

Ne-chtěj-^{to} je ná-^{ce} sta mu-zi-^{ce} vsí-^{fic}, že by-^{chom} se nu-^{di}-li, to ne-mů-^{žem} fíct,

mf

[13]

ro-ky le- ti, ne- dě- lej-me si z to- ho nic. zpí-vej-me si pě- kně či- stě a z pl- ných- plic,

[17] S2

ček, me tak tr- sej víc, roz- je-dem to spo- lu, až nám všem bu- de hie! Rap -
pi- sni- zná- sti, do-
těch do-

Sl, A1, A2

[21]

f Dá- ba, dá- ba, dá- ba, dá- ba, dá- ba, dá- ba. Dá- ba, dá- ba, dá- ba, dá- ba, dá- ba, dá- ba.
mf tá, rap - tá, rap -

25

Dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-bá. Dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-bá.

tá, rap - tá, rap -

29

Dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-bá. Dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-dap.

tá, dap! Dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-ba, dá-dap.

33

Soprán

f Pře-jem nám, ať se vše da-ří, ú-spěch nám ni-kdo ne-zma-ří,

Alt

f i Vám, i Vám

37

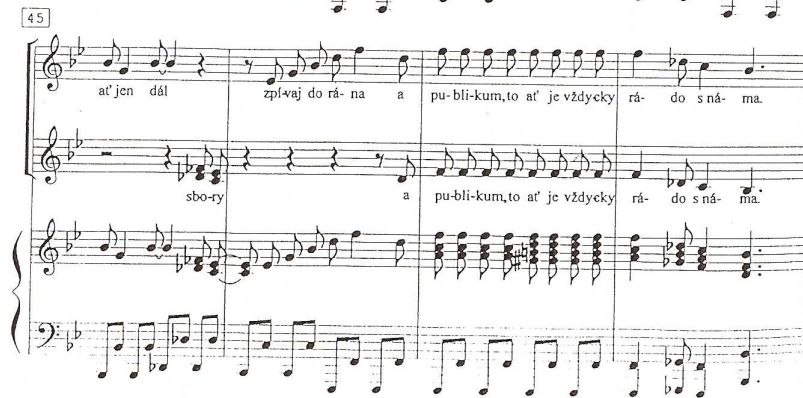
ne-zmi-zi ú-smě-vy z tvá-ří ať na je- vi- ští dět-ské sbo-ry stá- le zá-ří.
všem nám ať na je- vi- ští dět-ské sbo-ry stá- le zá-ří.

41

Ať jen jsou k muzi-ce brá- na ať jen jsou par-ta so-hra-ná
sbo-ry sbo-ry

45

ať jen dál zpí-vaj do rá- na a pu-bli-kum, to ať je vždycky rá- do s ná- ma.
sbo-ry a pu-bli-kum, to ať je vždycky rá- do s ná- ma.

[49]

D.C. al coda

[53]

Dá-bá, dá-bá, dá-bá, dá-bá, da-bá.

Sr-de-čně Vás zdra-ví Lou-čítá-ček!
ff sbor úsměv

tá. Sr-de-čně Vás zdra-ví všec- ní- nec!
ff

Zvukový nosič CD

Písňe na přiložené CD jsem vybírala z dvou nosičů – Dětský pěvecký sbor Úsměv (nahráno ve studiu PRODIGI SOUND v Českých Budějovicích v květnu a červnu 2003) a Borovanská Půlnoční (natočeno živě v kostele Navštívení Panny Marie v Borovanech 25.12.2005).

Seznam stop: Úsměv – Čtyři dvory (jihočeská lidová)

Úsměv – Byl vlahý máj (Moniot z Arrasu, upr. J. Somorjai)

Úsměv – Zajatá (A. Dvořák – Moravské dvojzpěvy)

Úsměv – Pavana (Toinot Arbeau)

Úsměv – Music is my life (Eugene Butler)

Úsměv – Halleluja (anonym 17. století)

Chr.sbor – Kyrie (J. J. Ryba – mše „Hej, mistře!“)

Chr. sbor – Credo (J. J. Ryba – mše „Hej, mistře!“)

Chr. sbor – Agnus Dei (J. J. Ryba – mše „Hej, mistře!“)

Chr. sbor – Závěr (J. J. Ryba – mše „Hej, mistře!“)